

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Suzana Jovaševicová

**Vliv korupce na oslabování demokracie a na postoj občanů
České republiky k demokracii.**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Mgr. Pavel Šaradín, Ph. D.

OLOMOUC 2009

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 30. března 2009

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské diplomové práce Doc. Mgr. Pavlu Šaradínovi, Ph.D. za odborné vedení. Také za jeho zájem, cenné připomínky a čas.

OBSAH

ÚVOD	5
1. Definice korupce	12
2. Charakter korupce	18
2.1 Historické proměny charakteru korupce	18
2.2 Dnešní charakter korupce	21
3. Měření korupce	23
3.1 Index vnímání korupce	23
3.2 Korupční aféry a Index vnímání korupce	26
4. Vliv korupce na demokracii	30
4.1 Financování politických stran	33
5. Vývoj postoje veřejnosti k demokracii v důsledku velké korupce	35
ZÁVĚR	44
ANOTACE	48
PRAMENY A LITERATURA	50
PRAMENY	50
LITERATURA	54
PŘÍLOHY	58
ABSTRAKT	61

ÚVOD

O korupci lze hovořit jako o jedu, který se dostane do každého neprůhledného místa systému. Nemá být vidět, ale je citelný. „*Vyskytuje se na všech kontinentech, ve všech typech státních útvarů a politických zřízeních, ve všech sférách státní správy a ve všech historických obdobích.*“¹ Korupce představuje překážku pro zavedení demokratického systému, fungující ekonomiky a legitimního státu. Česká republika (ČR) není výjimkou a korupce se jí silně dotýká. Vzhledem k aktuálnosti a všudypřítomnosti korupce a především kvůli jejím dopadům, které podkopávají politické systémy a oslabují důvěru ve veřejné autority, se tato práce věnuje právě tomuto problému. Korupce není jenom ekonomický nebo politický problém, je především problémem kulturním. Ničí víru ve spravedlnost a rovnost. Nezáleží jí na tom, zda se jedná o rovnost příležitostí či výsledků. Omezování korupce ve státní správě je nezbytné pro rozvoj české demokracie a každý občan si to uvědomuje. Nicméně pasivita občanů v jejím potírání a svěřování veškeré takové činnosti právě státu zavádí k zamyšlení nad demokracií, ve které bují korupce, a důvěrou, kterou jí její občané projevují. Je skutečně vidina života v zkorumpovaném demokratickém státě lepší než v jiném nedemokratickém zřízení? Pokud ano, je potom nezbytné vnímat korupci, tak jak to vystihl dramatik Petr Ustinov,² jako přirozený způsob pro znovunalezení naší víry v demokracii? Korupce ze své podstaty představuje vše negativní, ale zároveň může v demokratickém zřízení hrát roli podněcovatele boje proti ní samotné, boje za demokratické nezkorumpované instituce a probudit tak pasivní občanskou společnost. Mahátma Gándhí označil korupci a sobectví za důsledky demokracie, ale nevěřil v jejich nevyhnutelnost.³ Především nesmíme zapomenout, že všechna moc korumpuje a absolutní moc korumpuje absolutně.

Poměrně krátká historie ČR je plná korupčních skandálů a afér. Nejinak tomu bylo za první republiky, socialismu i federace 1989–1992. Politická korupce je spojená s neúspěchem politické reformy. Korupce otupuje občanství, podkopává základy právního státu a nahrazuje veřejnou autoritu soukromým panstvím. Příklady patronátu Pětky nad stranickým rozdělováním úřadů, alkoholové i uhelné aféry za první republiky, stejně tak klientelismus uvnitř Národní fronty, rozšíření hesla „Kdo nekrade

---

¹ FRIČ, Pavol – KABELE, Jiří: *Korupce jako sociální fenomén*. In: FRIČ, Pavol a kol.: *Korupce na český způsob*. Praha, G plus G 1999, s. 9.

² *Litera*. <http://www.litera.co.uk/t/MjzkOTc/> (28. 2. 2009)

³ *The Mind of Mahatma Gandhi*. <http://www.mkgandhi.org/momgandhi/chap72.htm> (28. 2. 2009)

okrádá rodinu“ mezi občany spojené s doplňkovými platbami v sektoru služeb, a také zvyknutí si na pojem tunelování po roce 1989, ukazují, jak a proč se do české mysli zakódovala nespokojenost a zároveň pasivita.

Tato práce reaguje na typologii postojů ke korupci občanů ČR Pavola Friče, založenou na analýze dat získaných v lednu 1998 výzkumem společnosti Gfk Praha, a ověřuje aktuálnost této typologie po roce 1999. Sleduje vývoj vnímání korupce experty a jeho provázanost s vývojem postoje veřejnosti k politickému systému do roku 2008. Práce se snaží postihnout proměnu náhledu veřejnosti na spojitost politického systému a korupce. Pavol Frič rozlišil v roce 1999 čtyři typy postojů ke korupci: ideologizující, moralizující, flegmatický a pragmatický postoj. Nejrozšířenějším typem se stal ideologizující postoj, který zastávalo 47 procent dotazovaných občanů. Jeho nositelé zdůrazňovali, že korupce rozkládá morálku společnosti a provazují její existenci se selháním parlamentu, vlády, policie, soudů. Zkrátka s celým politickým systémem. Věřili, že za socialismu tolik korupce nebylo. Druhým typem, který představoval názor 31 procent občanů, je moralizující postoj. Je charakteristický tím, že jednoznačně odsuzuje korupční chování, ale zůstává vůči korupci pasivní. Narozdíl od prvního typu, odmítá hledat řešení korupce ve změně politického režimu. Poslední dva postoje: flegmatický a pragmatický netvoří vyhraněné skupiny obyvatel. Flegmatický postoj nepovažuje korupci za odsouzeníhodnou, ale nevyužívá ji. Naopak zastánci pragmatického postoje korupci odsuzují, ale respektují tradici korupčních norem chování a aktivně jich využívají.⁴

Cílem této práce není předložit novou, další definici korupce či analyzovat její příčiny, ale zaměřit se na její důsledky. Přesněji na vliv korupce na jednu z nejdůležitějších podmínek demokracie, na její legitimitu. Tato práce hodlá ověřit předpoklad spočívající v tom, že občané ČR viní politický systém z inklinace k politické korupci a současně odpovědět na otázku, zda má politická korupce ČR tak významný vliv na demokracii a její legitimitu, že by byli občané ochotni podpořit přechod k jinému politickému zřízení, obzvláště k nedemokratickému autoritativnímu politickému systému. Hypotéza, která doplňuje výzkumnou otázku je následující: Korupce politických stran a její nárůst oslabuje základy demokracie, což v důsledku způsobuje pokles podpory demokracie občany ve prospěch jiného politického systému.

---

⁴ FRIČ, Pavol: *Korupční klima v ČR*. In: FRIČ, Pavol a kol.: *Korupce na český způsob*. Praha, G plus G 1999, s. 109–112.

Práce se i přes mnoho kategorií korupce věnuje pouze korupci politické, a to konkrétně velké korupci.⁵ Z metodologického hlediska je pro práci využita teorii vyvracející případová studie, která se zaměřuje na nejvlivnější typ politické korupce, korupci politických stran. Korupce v policii, soudnictví či celních úřadech je bezesporu problém, který nesužuje ČR o nic méně, ale vzhledem k rozsahu práce a k roli médií, která se zaměřují na velkou korupci, je brána v zřetel pouze korupce politických stran a jejich členů. Zkoumání jejího vlivu je v práci omezeno na ČR od jejího vzniku v roce 1993 dodnes se zdůrazněním situace po roce 2000, kdy došlo podle veřejného mínění k nárůstu spokojenosti občanů s fungováním demokracie. Pro zachycení všech proměnných v hypotéze je využita operacionalizace, která vyjadřuje proměnné formou měřitelných indikátorů. Využitými indikátory korupce jsou Index vnímání korupce (CPI), index globální barometr korupce (GBK), jejichž autorem je nevládní organizace Transparency International Czech Republic a množství zahraničních investic, založené na teoriích Johanna Lambsdorffa, Shang-Jin Weie a Kronmanna Hansena. Index CPI měří míru korupce podle vnímání podnikatelů, analytiků a rizikových manažerů. Jedná se o kompozitní index složený z několika průzkumů korupce, které používají jednotnou definici, ale rozdílnou metodologii. Cílem indexu je poskytnout data pro srovnání zahrnutých zemí. Slabinami indexu jsou subjektivní data, která jsou zdrojem pro jeho sestavení a různé metodologie jednotlivých průzkumů pro uchopení těchto dat.⁶ Tomáš Otáhal dále kritizuje CPI kvůli vybraným subjektům a tvrdí, že obyčejní lidé se pro CPI hodí lépe než například zahraniční podnikatelé, jejich obchodní morálka může být poznamenána prostředím, ve kterém se projevují a může se odrážet na jejich vnímání korupce, zahrnutém v průzkumech.⁷ Na vnímání korupce občany a jejich vlastní zkušenosti s korupcí na základě veřejného průzkumu, který pro TI obstarává Gallup International, se zaměřuje druhý index TI GBK.⁸ Tyto indikátory, již tím, že jsou založené na sociologických průzkumech ztrácí na důvěryhodnosti, ale korelace CPI s jinými indexy měřícími míru korupce je vysoká. Vzhledem k uvedeným slabinám indexu CPI je index podepřen přehledem jednotlivých korupčních afér, které se v ČR odehrály a které díky působení médií měly vliv na formování veřejného mínění.

---

⁵ Velká korupce znamená korupci politických špiček a čelných představitelů veřejného života. Nebývá častá, ale vždy jde o „něco velkého“. Příkladem je korupce při zadávání veřejných zakázek.

⁶ PACHMAN, Aleš: *Vliv korupce na přímé zahraniční investice*. Mezinárodní politika, 19, 2005, č. 8, s. 16–19.

⁷ OTÁHAL, Tomáš: *Komparace výsledků boje proti korupci v České a Slovenské republice*. <http://www.econ.muni.cz/~otahalt/Publikace/Firma2008.pdf> (28. 2. 2009)

⁸ *Indexy CPI a BPI. Globální barometr korupce*. In: Transparency International – Česká republika, <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=11> (28. 2. 2009)

Oslabení demokracie, které představuje závislou proměnnou, je poměřováno na základě teorie funkcí politických stran Ludgera Helmse a podmínek stability demokratických režimů Seymoura Martina Lipseta a přijatých. Postoj občanů ke korupci a k demokracii je operacionalizován průzkumy veřejného mínění Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM), průzkumy Gfk Praha a Střediska empirických výzkumů (STEM). Tato případová studie, která hodlá vyvrátit výše uvedený předpoklad o souvislosti charakteru politického systému s korupcí, stojí na srovnání míry korupce, tzn. všech zmíněných indikátorů a veřejného mínění, především z průzkumů CVVM. Hodlá prokázat souvislost mezi mírou korupce a proměnami veřejného mínění o demokratickém zřízení jako o nejlepším možném politickém systému. Následně za pomoci výsledků tohoto srovnání tuto souvislost vysvětlit.

Korupce není problémem pouze této doby či rozvíjejících se zemí. O korupci psal Platon, Niccolo Machiavelli i Jean Jacques Rousseau. Protikorupční opatření byla součástí babylonského Chammurapiho zákoníku vydaného před 1800 lety před n. l. a stejně tak jsou náplní dnešních zákonů. Je zřejmé, že se jedná o problém, který motivuje nejen vlády, odborníky, žurnalisty, a spisovatele, ale i veřejnost, že se mu bude věnovat. Díky tomu existuje dnes velké množství literatury a pramenů, které se korupcí zabývají. Česká literatura není výjimkou. V české odborné literatuře převažují publikace zabývající se ekonomickou korupcí, protikorupčními strategiemi a zadáváním veřejných zakázek. Vyskytuje se značné množství publikací trestně právního charakteru a publikací, které charakterizují povahu korupce a které se zaměřují na odlišení korupce od úplatku či lobbingu. První odbornou publikací zabývající se problémem korupce v ČR byl sborník Pavola Friče *Korupce na český způsob* vydaný v roce 1999.⁹ Do té doby byla korupce předmětem časopiseckých článků a novinových zpráv, které reagovaly na vypuklé aféry. Až po uzavření opoziční smlouvy došlo ke komplexnímu uchopení tohoto problému. Odborná literatura se začala zabývat příčinami, průběhem a důsledky korupce. O něco později se objevily publikace, které probíraly protikorupční opatření v souvislosti se vstupem do Evropské unie. O nárůstu zájmu o téma korupce v ČR svědčí i rostoucí počet vydávaných knih zabývajících se touto problematikou. V roce 2008 byly vydány čtyři publikace, a to *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě* z dílny TIC, *Vnímání a realita korupce v České republice* Michaela L. Smithe, *Korupce a kriminalita* Pavla Vantucha a kniha *Vládeme, nerušit: opoziční*

---

⁹ FRIČ, Pavol a kol.: *Korupce na český způsob*. Praha, Nakladatelství G plus G 1999, 302 s.

smlouva a její dědictví od Erika Taberyho. Co zatím české literatuře zabývající se korupcí chybí, je souhrnný historický přehled prokázaných i neprokázaných korupčních afér od první republiky dodnes.

V zahraniční literatuře se téma korupce pochopitelně vyskytuje o mnoho déle. Nalezneme široké spektrum prací od ekonomické korupce, která je zpracována nejhojněji, přes práce o korupci v soudnictví až po korupci politickou. Zahraniční literatura o politické korupci často vychází z americké zkušenosti, která souvisí s aférou Watergate. Vyskytuje se srovnávací literatura, ve které je porovnávána korupce v jednotlivých regionech nebo vývoj korupce v rozvojových zemích. Existuje mnoho článků a publikací, které sledují provázanost korupce a konkrétních politických systémů. Pochopitelně existují i publikace jejichž cílem je sumarizovat veškeré poznatky o korupci. Takovým příkladem je obsáhlé třetí vydání knihy z roku 2001 *Political Corruption. Concepts & Contexts*¹⁰ editorů Arnolda Heidenheimera a Michaela Johnstona nebo stručnější kniha *Political Corruption*¹¹ od Paula Heywooda z roku 1997. Obě definují korupci, vysvětlují jak funguje, jaké má důsledky a také předkládají komparaci korupce v určitých zemích. Fenoménu korupce se celosvětově věnuje nevládní nezisková organizace Transparency International, která mapuje stav korupce ve více než 90 zemích světa a aktivně se jí snaží omezovat tím, že zvyšuje povědomí veřejnosti o problému korupce, upozorňuje na její příčiny a na oblasti, ve kterých se korupce rozmáhá. Projekty TI jsou často zveřejňovány ve formě veřejnosti dostupných publikací.

Přínosem pro tuto práci je sborník od kolektivu autorů Transparency International v ČR *Transparentní procesy v politickém rozhodování* z roku 2006,¹² který se věnuje příčinám korupce politiků, vnitrostranickému životu, financování politických stran a vyšetřování trestné činnosti politiků. Cílem tohoto sborníku je ukázat souvislost mezi činností politických stran, jejich financováním, fungováním zákonodárního procesu a efektivitě vyšetřování trestné činnosti politiků. Důležitý zdroj pro tuto práci představuje sborník *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii* Břetislava Dančáka, Víta Hlouška a Vojtěcha Šimíčka z roku 2006.¹³ Tento sborník je

---

¹⁰ HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael (Eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. 3. vyd. New Brunswick, Transaction Publishers 2002, 970 s.

¹¹ HEYWOOD, Paul: *Political Corruption*. Oxford, Blackwell 1997, 250 s.

¹² *Transparentní procesy v politickém rozhodování : sborník textů k problému korupce politických představitelů*. Praha, Transparency International – Česká republika 2006, 232 s.

¹³ DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít – ŠIMÍČEK, Vojtěch (Eds.): *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2006, 309 s.

výsledkem konference „EU a korupce“ z roku 2005. Jeho přínos spočívá ve snaze shrnout definice, teorie a charakter české korupce, ukázat na roli politických stran v korupci a na korupci veřejných zakázek, zaměřuje se na boj proti korupci a její právní postihy. Nově přichází i s problematikou role médií a jejich potenciálu v boji proti korupci, a zároveň nebezpečím vyplývajícím z jejich senzacechtivosti a zveřejňování falešných skandálů. Tato publikace přinesla několik nových pohledů a rozšířila dosavadní poznatky. Nicméně nese s sebou problém formy sborníku. Z osmadvaceti obsahově nesjednocených příspěvků lze stěží vytvořit ucelenou publikaci, ve které by se neopakovaly definice a teorie. Dalším sborníkem, který je významným zdrojem této práce, je již zmíněná publikace *Korupce na český způsob* z roku 1999. Tato kniha splnila svůj úmysl poskytnout konceptuální rámec pro kvalitní diskurs na téma korupce. Nahlíží na korupci jako na sociální fenomén, ohlíží se na český právní řád, vyzdvihuje sílu korupčního klimatu v ČR a dává ji do souvislosti s politickou korupcí v postkomunistických společnostech. Zmiňuje českou cestu privatizace, korupci v médiích, provázanost korupce a byrokracie a věnuje se také krátce korupci ve světě. Tento sborník, ač se jedná o první publikaci, která se souhrnně zabývá českou korupcí, poskytuje výtečný zdroj pro čerpání informací o politické korupci v ČR a jejich dopadů v průběhu 90. let.

Pro přehlednost je práce rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se zabývá definicí korupce a druhá kapitola jejím charakterem, který má kořeny již v první republice. Zmíněný problém operacionalizace korupce je předmětem třetí kapitoly, která se v první podkapitole zabývá měřením korupce CPI. Druhá podkapitola se zaměřuje na korupční činnost politických stran zejména od roku 1997, kterou porovnává s CPI. Je nutné vzít na vědomí, že výraznější změny ve vnímání korupce, například s odhalením korupčních afér, se v indexu pravděpodobně projevují až po delším časovém období.¹⁴ Čtvrtá kapitola se zabývá vlivem velké korupce na demokracii a na funkce politických stran. Dále se věnuje financování politických stran, neboť je tato činnost v první kapitole označena za nejzávažnější z korupčních činností v ČR. Poslední kapitola, která je založena na průzkumech veřejného mínění, se soustředí na postoj občanů k stávajícímu politickému systému. Mj. je zde zkoumán vliv médií na veřejné mínění. Tato závěrečná kapitola poskytne díky vyhodnocení průzkumů odpověď na výzkumnou otázku práce.

---

¹⁴ *Otázky a odpovědi: Index vnímání korupce (CPI) 2008.*
http://www.transparency.cz/pdf/cpi2008_otazky.pdf (10. 12. 2008)

Korupce představuje komplexní problém české společnosti. Existují překážky, které komplikují jednoznačné zodpovězení výzkumné otázky. Jak bylo výše naznačeno, CPI, stejně jako data z průzkumů veřejného mínění poskytuje tzv. „soft data“, která nejsou exaktní. Tento problém je v práci řešen operacionalizací korupce vyšším počtem indikátorů než pouze CPI. Komplikace s daty z průzkumů CVVM spočívá v otázkách, zda a do jaké míry byl názor veřejnosti na korupci ovlivněn médii a jejich osobní zkušeností a zda není proměna jejich vztahu k demokracii způsobena jiným podnětem. Další problém spočívá v odlišné výzkumné metodě využitých průzkumů od metody kterou využila společnost Gfk Praha v roce 1998.

1. Definice korupce

Vzhledem k interdisciplinárnímu přístupu ke zkoumání korupce, který se odráží v počtu i povaze definic, k výskytu korupce v různých časech, podmínkách, kulturách a jazycích, k obtížnosti jejího odhalování, neexistuje žádná všeobecně přijímaná definice korupce. Co je korupcí na Západě nemusí být korupcí v nově se rozvíjejících demokraciích střední a východní Evropy a o to méně na Východě. Co je korupcí dnes jí nebylo před několika lety. Pro ekonomy představuje pokles zahraničních investic, pro právníky trestný čin, pro psychology deviantní chování, pro sociology představuje otázku lidské přirozenosti, pro moralisty boj s nevyhnutelností. Politologové zdůrazňují její důsledky vůči politickému systému a společnosti.

Tyto problémy s definováním korupce vyvozují otázku na kterou je nutné odpovědět. Je za předpokladu, že platí úsloví „pokud korupci vidím, poznám ji“ definice korupce opravdu nezbytná? Je korupce subjektivním konceptem, která se časem mění, a nelze jí tedy definovat? Vzhledem k subjektivitě pozorovatele je naopak nezbytné korupci definovat i přes naznačené překážky. V tom případě, měla by být definice korupce abstraktní, taková „*kteřá odpovídá každé době a různým společenským, hospodářským, právním poměrům?*“ nebo má být konkrétní?¹⁵ Podle A. J. Heidenheimera i M. Johnstona dnešní pokusy definovat korupci obětují jasnost definice ve prospěch její stručnosti.¹⁶ I Vladislav David a Alexander Nett potvrzují, že „*politologové směřují k velmi široce pojaté definici korupce zaměřené na veřejné činitele, k centralizované koncepci korupce, která se odchyluje od formálních povinností veřejného úřadu a je motivována soukromým peněžním prospěchem nebo upevněním postavení anebo porušuje pravidla proti výkonu určitých typů vlivu v soukromém zájmu*“¹⁷

Z diskusí, které se vedou na poli sociálních věd více než 30¹⁸ let, vzešly tři základní koncepční modely.¹⁹ První model s nejvíce zastánci mezi něž patří

---

¹⁵ DAVID, Vladislav – NETT, Alexander: *Korupce v právu mezinárodním evropském a českém*. Praha, C. H. Beck 2007, s. 16.

¹⁶ HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael: *Introduction*. In: HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael (Eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. 3. vyd. New Brunswick, Transaction Publishers 2002, s. 3.

¹⁷ DAVID, V. – NETT, A.: c. d., s. 25.

¹⁸ PHILP, Mark: *Conceptualizing political corruption*. In: HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael (Eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. 3. vyd. New Brunswick, Transaction Publishers 2002, s. 44.

Joseph S. Nye považuje za základní prvek definice korupce povinnosti veřejného činitele. Nejcitovanější klasickou definicí je podle Jolany Volejníkové²⁰ definice J. S. Nye z roku 1967: „*Chování, které se z důvodů dosahování soukromých (osobních, rodinných, úzce skupinových) finančních nebo statusových zisků odchyluje od formálních povinností vyplývajících z veřejné role anebo přestupuje normy proti výkonu určitého typu soukromého vlivu.*“ Nyeho práce o korupci patří do sociologického a psychologického pojetí korupce, které ji chápe jako deviantní chování. Neúplnost jeho definice, jak uvádí John A. Gardiner,²¹ spočívá v tom, že se vždy nemusí jednat o soukromý prospěch aktérů. Cílem stejně tak a i pravděpodobněji může být zisk výhod pro politickou stranu, etnickou skupinu a jiné. Další kritika ukazuje na nejasnost a proměnlivost pravidel a norem v různých zemích, od kterých se má korupční chování odchylvat. Někdy dokonce ani nemusí být normy nadefinované.

Druhý model představují definice zaměřené na trh. Významným představitelem takové definice je Jacob Van Klaveren: „... *korupce nastává, když veřejný činitel zneužívá svou autoritu pro zisk vedlejšího příjmu. Tedy tehdy, když považuje svůj úřad za obchod, jehož zisk se snaží maximalizovat. Tak se tento úřad stává jednotkou maximalizující zisk.*“ Dalším představitelem je Nathaniel Leff podle kterého: „*Korupce je instituce, ležící mimo rámec zákona, která je využívána jedinci či skupinami pro zisk vlivu nad postupem byrokracie. Jako taková, existence korupce sama o sobě ukazuje pouze to, že se tyto skupiny podílí na rozhodovacím procesu do větší míry než za běžných okolností.*“²² Obě tyto definice chápou jako základ definice zisk. Správně Leff v definici zmiňuje, že tato činnost není právně upravena. Nevýhodou těchto definic je, že neodrážejí možnost korupce ve prospěch třetí strany a nevnímají její dopady. Leffovým přínosem je, že ukázal korupci s nejen finančními zisky a hovoří o zisku jako podílu na rozhodovací moci.

Třetím modelem definic korupce je model vyzdvihující veřejný zájem. Carl J. Friedrich²³ definuje korupci jako situaci kdy „*držitel pravomocí, pověřený vykonávat určité úkoly nebo odpovídající za práci nějakého úřadu, je protiprávně*

---

¹⁹ HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael: *Introduction*, s. 7–9.

²⁰ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana: *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Praha, Profess Consulting 2007, s. 15.

²¹ GARDINER, John A.: *Defining corruption*. In: HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael (Eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. 3. vyd. New Brunswick, Transaction Publishers 2002, s. 26.

²² PHILP, Mark: c. d., s. 49.

²³ FRIEDRICH, Carl J.: *Corruption concepts in Historical Perspective*. In: HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael (Eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. 3. vyd. New Brunswick, Transaction Publishers 2002, s. 15.

stimulovaný finančními nebo jinými odměnami k činnosti, jež zvýhodňuje poskytovatele odměny a poškozuje veřejnost a její zájmy“ Friedrich zdůrazňuje poškození společnosti, což potvrzuje i jeho výrok „...*korupce je vždy vykořisťování veřejnosti, které se objevuje pouze proto, že státní úředníci zastávají ústavně nezávislou pozici vůči veřejnosti*“²⁴ Tato definice se ohlíží nejen na dopady korupce, ale i na její protiprávnost, povinnosti veřejného činitele, finanční zisk i zisk v jiné formě. Této definice ale opět chybí specifikace možnosti korupce ve prospěch třetí strany a zdůrazňuje pouze soukromý prospěch.

Na čem se odborníci v definování korupce shodují obsahuje velmi obecná definice Jamese C. Scotta: „*Korupce ... zahrnuje odchylku od určitých standardů chování. Otázka, která je nasnadě spočívá v tom, která kritéria máme použít pro ustanovení těchto standardů.*“²⁵ Scott navrhuje tři oblasti, ve kterých lze nalézt tato kritéria: právo, veřejný zájem a veřejné mínění. Gardiner to rozvádí a tvrdí, že pochopení veřejného mínění o korupci poskytne základ pro efektivní snahy vymáhat právo. Uznává ale, že je obtížné postihnout definici korupce vytvořenou občany. Problémem je otázka koho zahrnout mezi občany a především proměnlivost názoru v čase.²⁶

Mark Philp představil pět kritérií, které považuje za nesporně korupční a které odrážejí oblasti navržené Jamesem Scottem. Tato kritéria lze souhrnně zařadit pod model zaměřený na veřejný zájem. Opírají se o normy a pravidla veřejné správy, povahu a účel demokratického politického procesu.²⁷ Michael Philp vidí korupční jednání tam, kde:

1. „Veřejný činitel (A),
2. porušuje důvěru, kterou v něj vložila veřejnost (B),
3. způsobem, který poškozují veřejný zájem,
4. a to tak, že vědomě zneužívá úřad pro čistě osobní a soukromý zisk za využití postupu, který je proti akceptovaným pravidlům a standardům vedení veřejného úřadu dané politické kultury,
5. stejně tak pro prospěch třetí strany (C), poskytnutím C přístup k užítku či službám, který by C nemohla získat jinak.“

---

²⁴ KLAVEREN, Jacob Van: *The concept of corruption*. In: HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael – LEVINE, Victor T. (Eds.): *Political corruption. A handbook*. New Brunswick, Transaction 1993, s. 27.

²⁵ GARDINER, John A.: c. d., s. 29.

²⁶ Tamtéž, s. 36.

²⁷ PHILP, Mark: c. d., s. 44.

I tento soubor nezbytných podmínek pro definování korupce není bezchybný. Sám Philp si uvědomuje jeho platnost pouze v pozadí politické kultury, ve které jsou jasná a sdílená pravidla chování pro oba aktéry.²⁸ Nicméně svou definicí ukazuje, že korupce nemusí být jen finančního charakteru, ale také politického. Odlišuje tím korupci od krádeže. Tvrdí, že korupce je většinou spíše než pro soukromý prospěch činěna pro prospěch třetí strany a zahrnuje zneužití veřejné autority, čímž odsuzuje tradiční definici korupce „zneužití svěřené moci pro soukromý zisk“²⁹ Nově poukazuje na povahu funkčních vztahů důležitých pro rozhodování, usnadňuje a vyjasňuje pohled na to, jak korupce napadá části systému, které poškozují funkčnost rozhodování veřejných činitelů.³⁰ Co je na této definici výjimečné je zapojení třetí strany, která se přímo korupčního aktu neúčastní, ale podstata korupce – zisk, jde v její prospěch. Ohlíží se na dopady korupce, na poškození veřejnosti, porušení norem pro výkon svěřené moci. Vnímá zisk jako finanční obnos i jako poskytnutou službu.

Philps svou definici dále propojuje s prací Dennise F. Thompsona, který rozlišuje mezi individuální a institucionální korupcí. Individuální odpovídá zmíněným pěti podmínkám a obohacuje veřejného činitele osobně, zatímco institucionální korupce zavazuje veřejného činitele uvnitř politického procesu čímž se obohacuje jako politik - veřejný činitel a ne jako soukromá osoba.³¹

V žádném zákoně ČR není definována korupce. Naopak její synonymum úplatkářství je definováno v trestním zákoně 140/1961 Sb. Z vládního dokumentu o Zprávě o stavu korupce v ČR v roce 2002 z 19. května 2003 A. Nett a V. David³² odvozují definici korupce: „*Korupce je projevem chyby v rozhodovacím (řídícím) procesu. Součástími korupčního vztahu je vždy ten, kdo rozhoduje, jeho moc odchylovat se od stanovených pravidel, výměna takto vychýleného rozhodnutí za výhodu a nesprávnost (protiprávnost, amorálnost) tohoto vztahu výměny.*“ Tato charakteristika korupce je velmi vágní a neúplná vzhledem k tomu, že je směřována pouze pro ČR.

---

²⁸ PHILP, Mark: c. d., s. 42.

²⁹ *Frequently asked questions about corruption.*

http://www.transparency.org/news_room/faq/corruption_faq (9. 3. 2009)

³⁰ CHENG, Christine – ZAUM, Dominik (Eds.): *Corruption and PostConflict Peacebuilding*. http://209.85.129.132/search?q=cache:W6uaBxf55owJ:www.cigionline.org/community.igloo%3Fr0%3Dcommunity-download%26r0_script%3D/scripts/document/download.script%26r0_pathinfo%3D%252F%257B7caf3d23-023d-494b-865b-84d143de9968%257D%252FResearch%252Ffragiles%252Fconferen%252Fpeacebui%26r0_output%3Dxml%26s%3Dcc+philp+corruption&hl=cs&ct=clnk&cd=1&gl=cz (9. 3. 2009)

³¹ PHILP, M.: c. d., s. 42.

³² DAVID, V. – NETT, A.: c. d., s. 77.

Korupční akt nazývá chybou. Opomíjí jeho úmyslnost. Korupci vnímá jako výměnu chybného rozhodnutí, vzniklého odkloněním se od nespécifikovaných pravidel, za protiprávní amorální dále nespécifikovanou výhodu. Definice neříká nic o aktérech, poškozených ani dopadech korupce. Konkrétněji se ke korupci vyjadřuje TIC, která zdůrazňuje korupci státních úředníků. „*Korupcí se tedy rozumí takové jednání, kterým osoba v určitém kvalifikovaném postavení (volený zástupce, úředník zaměstnaný ve veřejné správě, zaměstnanec veřejného sektoru, ale i osoba na určité pozici v soukromém sektoru) zneužívá svého postavení k osobnímu obohacení nebo obohacení třetích osob, přičemž z tohoto jednání mohou mít přímý užitek osoby, které korupční jednání vyvolají, a vždy vzniká škoda do různé míry určitelné skupině fyzických i právnických osob.*“³³ Tato definice zohledňuje třetí strany, které mohou mít prospěch z korupčního jednání, a zároveň se ohlíží na poškozené a na veřejné mínění. Splňuje, ač stručněji, všechna kritéria, které Michael Philp vnímá jako nezbytné pro definování korupce.

Korupce nemá jenom vysoký počet definic, ale i její typologie je značně široká. Nejvýznamnějšími kritérii pro klasifikaci forem korupce jsou: rozsah a závažnost korupce (malá, velká), oblast výskytu korupce (vnitřní, politická, ve veřejné správě, v soukromém sektoru, v médiích, sportu...), využití soukromých prostředků k ovlivňování veřejných rozhodnutí (ovládnutí státu, vlivová korupce, administrativní korupce), existence dohody mezi aktéry korupce (přímá, zprostředkovaná), charakter subjektů korupčního vztahu (individuální, organizovaná), původ aktérů korupce (domácí, importovaná) a teritorium rozsahu korupce (regionální, národní, mezinárodní).³⁴

Z kategorie rozsahu a závažnosti korupce se práce zaměřuje na korupci velkou, která se vyznačuje negativním dopadem na společnost jak morálním, tak ekonomickým a je těžko odhalitelná neboť disponuje promyšlenou strukturou, v níž jsou zapojeni vysoce postavení veřejní činitelé.³⁵ Podle Rasmy Karklins³⁶ nabývá podoby zpronevěry veřejných zdrojů, nehospodárného užívání veřejných zdrojů, soukromého prospěchu z privatizace, zneužívání veřejné moci při udělování veřejných zakázek, přidělování

---

³³ ŠTÍČKA, Michal: *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*. Praha, Transparency International – Česká republika 2008, s. 20.

³⁴ VOLEJNÍKOVÁ, J.: c. d., s. 26.

³⁵ Tamtéž, s. 22.

³⁶ VYMĚTAL, Petr: *Typologie korupce*. In: DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít – ŠIMÍČEK, Vojtěch (Eds.): *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2006, s. 13.

monopolních licencí, nepotismu, klientelismu, prodeji pozic a důležitých, nedostupných informací... Z kategorie oblasti výskytu korupce se práce zabývá korupcí politickou, která se objevuje mezi zaměstnanci státní správy s politickou mocí, kterou využívají nepatříčně mezi sebou či se soukromým sektorem. V tomto pojmu jsou zahrnuty rizika střetu zájmů, veřejných zakázek, financování politických stran.³⁷ Na zbylé uvedené kategorie se práce ohlíží ve všech jejich podkategoriích.

Pro tuto práci, zaměřenou na velkou a politickou korupci je využita definice, ve které je důležitý vliv korupce na veřejné mínění, a která se ohlíží na prospěch třetích stran. Definice TIC představuje východisko z velkého počtu různorodých definic a je vhodnou definicí pojmu korupce vyskytujícím se dále v této práci. Pro potírání korupce v ČR, nejen korupce politické, je ideální taková definice, která odhaluje funkční vztahy mezi korumpujícími, kteří ji provádí pro svůj prospěch či pro prospěch dalšího subjektu. Charakter tohoto prospěchu by měl být definován nejen penězi, ale také formou služby. Musí obsahovat tvrzení, že poškozuje veřejnost, porušuje přijímané i nepsané normy chování alespoň v té oblasti, které se konkrétní korupce týká jen nepatrně týká. Z výše zmíněných definic by byla až na opomenutí protiprávního charakteru této činnosti opět nejvhodnější definice TIC.

---

³⁷ VOLEJNÍKOVÁ, J.: c. d., s. 23.

2. Charakter korupce

Charakter korupce se v průběhu trvání ČR měnil. V textu od Aleše Pachmana ze sborníku *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*³⁸ je rozebrána povaha korupce v ČR na základě metody Kromanna Hansena, který se domnívá, že se její povaha může snadno měnit. Rozlišuje korupci na základě aktivity zahraničních investorů, její organizace ve státní správě a na míře obtížnosti dostat se do korupčního prostředí. Jednou z příčin korupce v ČR je existence korupční morálky přenesené z doby socialismu a zakořeněné ještě hlouběji v době první republiky. Společně s proměnami politického zřízení docházelo i k proměnám charakteru korupce.

2.1 Historické proměny charakteru korupce

První republika je dnes v první řadě vnímána jako odkaz demokratické historie naší země. Realita, jak o tom svědčí korupční aféra jednoho z mužů 28. října Jiřího Stříbrného, byla ale jiná. První republika je spojená s patronátním stranickým rozdělováním úřadů, vázanými kandidátkami a abdikačními reversy. Odehrála se řada korupčních skandálů na vysokých postech, kdy se nelegálně obohacovali ministři, strany i státní úředníci, kteří měli velkou moc. Mezi největší aféry z tohoto období patří lihová aféra z roku 1923, spojená s předsedou Senátu Karlem Práškem a Československou stranou národně socialistickou. Karel Prášek byl současně předsedou Družstva hospodářských lihovarů, který vytvořil dispoziční fond, se kterým měl právo nakládat osobně pouze jeho předseda. V listopadu 1923 tisk zveřejnil zprávu, že během tří let z fondu zmizelo 22 milionů korun, z toho deset milionů na účet socialistických stran, aby neprotestovaly proti zvyšování cen lihu. Do této aféry zasáhl sám prezident T. G. Masaryk, který se odmítal s předsedou Senátu a ostatními politiky zapletenými do korupce stýkat.³⁹ Mezi další skandály první republiky patří benzínová aféra, korupční pozadí pádu banky Bohemie, uhelná aféra ministra drah Jiřího

---

³⁸ PACHMAN, Aleš: *Povaha a korupce v České republice*. In: DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít – ŠIMÍČEK, Vojtěch (Eds.): *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Mezinárodní politologický ústav 2006, Brno, s. 71–77.

³⁹ REED, Quentin: *Politická korupce v postkomunistické společnosti*. In: FRÍČ, Pavol a kol.: *Korupce na český způsob*. Praha, G plus G 1999, s. 132–133.

Stříbrného a Československé strany národně socialistické. V důsledku všech vypuklých afér zahájil o rok později předseda vlády Antonín Švehla protikorupční kampaň. Pokáral opozici, především komunisty, aby nezneužívali afér k destrukci státu. Počátkem boje byla novela tiskového zákona, reforma volebního soudu, která usnadnila zbavit korumpující poslance mandátu a odsouhlasení zákona o střetu zájmů parlamentem, který odmítal slučitelnost funkce poslance a ministra s účastí v podnicích podílejících se na státních zakázkách. Všechna tato opatření byla alespoň do jisté míry účinná. Korupce vymýcena nebyla, ale již nenabývala takového rozsahu, aby přímo ohrožovala stabilitu a politický systém v zemi.⁴⁰

Podle Hansenovy typologie lze aktivity zahraničních investorů kvůli silnému protekcionismu ČSR a především dominancí domácích investic do obnovy poválečného průmyslu označit za pasivní, kdy veřejní činitelé sami vyžadovali úplatky za své služby. Podle kritéria organizace korupce se jednalo o korupci centralizovanou, korupce tedy byla řízena z nejvyšší úrovně. Tento typ souvisí i s dříve zmíněným kritériem rozsahu korupce a charakterizuje korupci první republiky jako velkou. Třetí Hansenovo kritérium míry obtížnosti dostat se do korupčního prostředí řadí korupci první republiky do kategorie otevřených korupčních sítí. Korupce první republiky lze tedy charakterizovat jako korupci pasivní, centralizovanou (vertikální), velkou a soutěžní s otevřenými korupčními sítěmi. Což znamená, že na vrcholu korupce stály pro-korupčně orientované osoby a korupční jednání bylo sice méně četné, zato výše úplatků byla velmi vysoká. Cílem korupčního jednání bylo především sebe obohacování a vítěz pro konkrétní zakázku byl určován na základě výše úplatku.

Opakem soutěživé korupce je korupce systémová, ve které je konkurenceschopnost v možnosti korumpování potlačena a je z rozličných důvodů upřednostňována konkrétní firma. Jako příklad systémové korupce se udává stav států střední a východní Evropy před rokem 1989. Legislativa, exekutiva a kontrolní mechanismy splynuly v jedno. Korupce byla v komunistických státech tolerována.⁴¹ Československo nebylo výjimkou. Po únoru 1948 se k moci dostala nová elita, která po nezdaru s centrálním plánováním, zapomněla na společné vize a byla motivovaná především snahou udržet se u moci za pomoci klientelismu uvnitř Národní fronty. Svou politickou i ekonomickou moc využívala elita ve svůj prospěch a nastavila tak podmínky pro politickou korupci. První velkou příležitostí ke korupci byla peněžní

---

⁴⁰ ŠTENCL, Richard: *Aféry první republiky*. Respekt, 6, 1995, č. 11, s. 9–11.

⁴¹ DAVID, V. – NETT, A.: c. d., s. 75.

reforma z roku 1953. Na počátku 60. let se objevily první kritiky komunistického režimu kvůli korupci. Systémová korupce prorostla celou společností. Koncem 60. let se rozšířila formou doplňkových plateb v sektoru služeb, klientskými vztahy, funkční korupce. Veřejným tajemstvím bylo heslo „Kdo nekrade, okrádá rodinu“. Za normalizace se stala politická korupce definiční charakteristikou československého socialismu. Korupce byla iniciována státem a zahrnovala rozdělení ekonomiky, politických a sociálních zdrojů výměnou za poslušnost a konformitu. Poslušná byla i média, a tak jedinou aférou, která vyústila v soudní stíhání, byla aféra Babinský z roku 1984.⁴² Přejít k socialismu znamenal změnu charakteru korupce vzhledem k rozsahu. Velkou korupci, kterou bylo obtížné sledovat, do četnosti předčila korupce malá, úřednická, provozovaná většinou občanů.

Nástupem tržní konkurence ve výrobě a prodeji spotřebního zboží již nebyla korupce na nižší úrovni nutná. Naopak v oblasti vykonávání úředních výkonů ve spojení s nárůstem byrokratizace korupce vzrostla. Otevření příležitostí spojených s přechodem od řízené ekonomiky k ekonomice tržní formou privatizace, kdy 98 procent průmyslu bylo státním majetkem, vedlo k přesunutí většiny⁴³ korupce na vyšší úroveň. Neprůhledné vazby mezi ekonomikou a politikou a koncentrace korupce do státní správy se staly trendem 90. let v ČR.⁴⁴ Během privatizace, „*transferu státního majetku do soukromého vlastnictví došlo k mnoha nevyjasněným bankrotům bank, k tunelování a dalším druhům ekonomické kriminality... Strany se transformovaly v privilegované politické firmy, které mají dominantní postavení na skrytém politicko-ekonomickém trhu.*“⁴⁵ Nelze než souhlasit s V. Davidem a A. Nettem,⁴⁶ kteří tvrdí, že „*Je-li vlastníkem a následně prodejcem statků stát, je každá privatizace nabídkou ke korupci.*“ Ke korupci nelze přistupovat jako ministr pro privatizaci v letech 1990-1992 Tomáš Ježek, který zaujal k vývoji korupce tento přístup: „*...taková zvláštní přechodná doba ospravedlňuje věci, které by byly nemyslitelné ve zralé kapitalistické ekonomice*“⁴⁷ Jak se ukazuje, korupce není statická, ale neustále se rozrůstá.

Dnešní společnost s sebou dodnes nese korupční dědictví z dob ČSR, ČSSR a ČSFR. Korupce v ČR si nese v podstatě některé charakteristiky již z doby první

---

⁴² REED, Quentin: *Politická korupce v postkomunistické společnosti*, s. 134–139.

⁴³ Tento fakt se týká především objemu finanční sumy.

⁴⁴ FRÍČ, Pavol: *Korupční klima v ČR*, s. 73–115.

⁴⁵ KLÍMA, Michal: *Stranictví a klientelismus v Česku*. In: DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít – ŠIMÍČEK, Vojtěch (Eds.): *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Mezinárodní politologický ústav 2006, Brno, s. 52–53.

⁴⁶ DAVID, V. – NETT, A.: c. d., s. 76.

⁴⁷ REED, Quentin: *Politická korupce v postkomunistické společnosti*, s. 144–145.

republiky. Například rozsah korupce, způsob organizace korupce ve státní správě, míra obtížnosti dostat se do korupčního prostředí. Tolerance korupce, která byla zlovykem předchozího režimu, trvala do roku 1999, kdy se Vláda ČR usnesla na Vládním programu boje proti korupci. Důvodem proč se korupce přenesla z minulého do současného politického systému je setrvání bývalých elit v politice, obzvláště v jejím pozadí. Pasivita veřejnosti a její snížený práh citlivosti ke korupci politiků je pozůstatkem z bývalého režimu a důsledkem ze zklamání z korupčních afér režimu současného.

2.2 Dnešní charakter korupce

Podle uvedené typologie Kromanna Hansena lze až nyní, vzhledem k dominanci domácích investic za první republiky a státnímu monopolu nad Podniky zahraničního obchodu, řádně zhodnotit kritérium aktivity zahraničních investorů. Korupci v ČR označuje Hansen za praktickou, jejíž charakteristikou je fakt, že zahraniční investoři platí úplatky zejména z důvodu urychlení byrokratických procesů. Problematika vlivu korupce ve státní správě na příliv finančních investic poukazuje na fenomén české korupce. Shang-Jin Wei z Harvardské univerzity prokázal, že do zemí s vysokou mírou korupce proudí velmi málo zahraničních investic. A to by vzhledem k nárůstu zahraničních investic v posledních letech vedlo k domněnce poklesu korupce. Nicméně, index Transparency International tvrdí pravý opak. Odůvodnění poskytne rozlišení korupce v její organizaci, tzn. na centralizovanou (velkou) či decentralizovanou (malou). Johann Graf Lambsdorff tvrdí, že velká korupce odráží přímé zahraniční investory méně než dezorganizovaná korupce na nižších úrovních kvůli tomu, že uplácení na nižší úrovni je náročné a ve výsledku nejisté a také kvůli potřebě úpravy legislativy. Fenoménem české korupce je tedy vysoký objem zahraničních investic i přes vysokou míru korupce. Z toho vyplývá, že v ČR momentálně dominuje centralizovaná korupce, která je organizovaná vrcholnými představiteli veřejné moci a politickou reprezentací.⁴⁸ Tento trend potvrzuje i index globální barometr korupce, který pro rok 2007 udává stejný výsledek a to, že „*Policie a politické strany jsou podle názoru české veřejnosti instituce nejvíc zasažené korupcí. Třináct procent lidí zaplatilo*

---

⁴⁸ PACHMAN, Aleš: *Povaha a korupce v České republice*. In: DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít – ŠIMÍČEK, Vojtěch (Eds.): *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Mezinárodní politologický ústav 2006, Brno, s. 71–77.

za poslední rok úplatek a 60 % dotázaných nevěří v efektivitu vládních protikorupčních opatření.⁴⁹ Poslední typologizaci korupce, kterou Hansen používá je otevřenost resp. uzavřenost korupčních sítí. Vstup do korupčního prostředí vnímá jako bezproblémový, je relativně snadné nalézt korupčního partnera. Českou korupční síť hodnotí jako otevřenou.⁵⁰

---

⁴⁹ OTÁZKY A ODPOVĚDI K PRŮZKUMU „GLOBÁLNÍ BAROMETR KORUPCE“ 2007. <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2956> (10. 12. 2008)

⁵⁰ PACHMAN, A.: *Povaha a korupce v České republice*, s. 77.

3. Měření korupce

Je nemožné změřit skutečné množství korupce. Ani objektivní indikátory, tzv. tvrdá data, neobsáhnou komplexnost tohoto fenoménu. Například počet prokázaných případů svědčí pouze o schopnosti vyšetřovatelů korupci odhalovat a postihovat. Jedná se o netransparentní činnost a přesná čísla nemohou existovat. Z tohoto důvodu se pozornost odborníků přesunula k „měkkým datům“, tedy sociologickým průzkumům, která měří vnímání korupčního prostředí veřejností nebo experty. Problémem měření vnímání korupce je velký počet existujících definic, metodik a především subjektivita hodnotitelů ovlivněná jejich zkušeností s uplácením, politickou orientací a především, jak zdůrazňuje Michael L. Smith, sociálním prostředím.⁵¹ V důsledku toho se odborníci zaměřili opačným směrem na existenci a kvalitu protikorupčních opatření ve víře, že budou odhaleny oblasti, ve kterých se korupce vyskytuje méně či více. Příkladem jsou studie National Integrity Systems od TI, Global Integrity Index, které kvantitativně i kvalitativně analyzují antikorupční nastavení.⁵² Snaha změřit míru korupce je náplní mnoha organizací, které se snaží za pomoci odlišných metod a indikátorů sledovat její výkyvy. Mezi tyto organizace se řadí Světová banka, Evropská banka pro obnovu a rozvoj, Freedom House, Political Risk Service Group, TI a další. Mezi využívané metody pro měření korupce patří expertní hodnocení, šetření v rámci firem a obyvatel, využití objektivních dat a kompozitní indexy.

3.1 Index vnímání korupce

Pro tuto práci je důležité pracovat s termínem míra korupce. Tento termín se podle J. G. Lambsdorfa skládá ze dvou veličin. Jedná se o frekvenci korupce, která je složena z kvantity korumpovaných subjektů a úplatků, a o hodnotu nákladů ze strany korumpujících.⁵³ Měření míry korupce je bezesporu složité a lze pochybovat o vypovídající schopnosti závěru. Na druhou stranu, věnování pozornosti vnímání korupce odborníky, či vnímání intenzity korupce veřejností, kterých se korupce nejvíce

---

⁵¹ SMITH, Michael L. a kol.: *Vnímání a realita korupce v České republice*. Praha, ISEA 2008, s. 41.

⁵² HELLER, Nathaniel: *Defining and measuring corruption: where have we come from, where are we, and what matters for the future?* <http://www.mp.gov.br/hotsites/seges/clad/documentos/hellern.pdf> (20.3.2009)

⁵³ PACHMAN, Aleš: *Vliv korupce na přímé zahraniční investice*. Mezinárodní politika, 29, 2005, č. 8, s. 17.

dotýká, zjišťované formou průzkumů má nepochybně výzkumnou hodnotu.⁵⁴ TI se věnuje vnímání korupce oběma skupinami. Vzhledem k pozdnímu vydávání GBK až od roku 2003 a analýze Michaela L. Smithe nejsou výsledky toho indexu pro práci základní. Michaela L. Smith ve své práci prohlásil: „*Je zpochybněno tvrzení, že vnímání odborníků je jiné, „méně zaujaté“ nebo „přesnější“ než vnímání běžných občanů. Naopak vnímání těchto dvou skupin je v podstatě stejné. Síla této vazby také potvrzuje vhodnost použití korupce jako závislé proměnné měřící vnímání korupce.*“⁵⁵

Vnímání korupce odborníky odráží celosvětově nejrozšířenější CPI, kompozitní index, sestavený na základě několika průzkumů korupce. Aby byly průzkumy zahrnuty do tvorby indexu, musí srovnávat více států, měřit celkovou míru korupce a nesmí být starší tří let.⁵⁶ Jedná se o důvěryhodné průzkumy vnímání korupce zahraničních podnikatelů, analytiků, představitelů obchodních komor aj. Průzkumy mají odlišnou metodologii, ale definice korupce je jednotná. Jedná se o obecnou definici TI, která definuje korupci „*jako zneužívání veřejné pravomoci k osobnímu prospěchu.*“ Odlišnost metodologie, která se jak Lambsdorff uvádí, vyvíjí a zlepšuje každým rokem představuje problém srovnatelnosti v čase. Proměnlivost hodnocení míry korupce v konkrétní zemi spolehlivěji ukáže meziroční srovnání hodnot indexu než pořadí v žebříčku, které se může měnit s počtem zahrnutých zemí.⁵⁷ Meziroční změny hodnot CPI nejsou pouze důsledkem změn vývoje v určité zemi, ale také důsledkem měnících se použitých zdrojů a metodologií. Hodnota indexu CPI seřazuje země na stupnici od 0 do 10, kde hodnota 10 představuje zemi bez korupce. CPI je kvantitativním indexem, který v roce 2008 zahrnoval 180 zemí a kdy se ČR umístila na 45. místě s indexem 5,2. CPI se v ČR měří již od roku 1996.

---

⁵⁴ DAVID, V. – NETT, A.: c. d., s. 38–47.

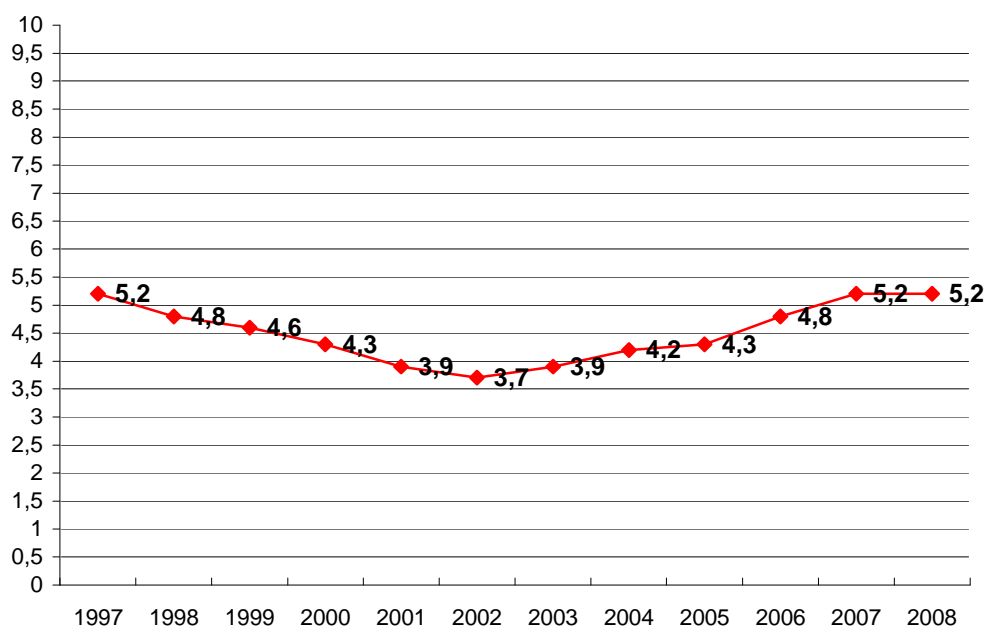
⁵⁵ SMITH, M. L.: c. d., s. 42.

⁵⁶ ŠTIČKA, Michal: *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*, s. 50.

⁵⁷ VOLEJNÍKOVÁ, J.: c. d., s. 38–46.

Vývoj indexu CPI v České republice od roku 1997 do roku 2008

Zdroj: Transparency International Czech Republic⁵⁸

Od roku 1997 do roku 2002 zaznamenal CPI zhoršující se míru korupce v ČR. Od roku 2003, kromě roku 2008, kdy index zůstal na hodnotě předchozího roku, dochází k nárůstu CPI. Jak uvádí Aleš Pachman zdroje CPI jsou v letech 2003 i 2004 stejné, tudíž lze spolehlivě prokázat zlepšení vnímání stavu korupce v ČR. Pachman přisuzuje toto zlepšení hodnoty indexu vstupu ČR do Evropské unie, který ovlivnil mínění respondentů jednotlivých průzkumů v souvislosti s volným pohybem osob, zboží, služeb a kapitálu a implementaci komunitárního práva EU. Ve své práci prokazuje souvztažnost míry korupce a objemu přímých zahraničních investic (PZI).⁵⁹ Vychází přitom z práce profesora Columbijské univerzity Shang-jin Weie, která sleduje vztah mezi efektem míry zdanění a efektem míry korupce v dané zemi na PZI. V závěru práce Wei uvádí: „... navýšení daní na nadnárodní společnosti nebo míra korupce v hostitelské zemi sníží příliv přímých zahraničních investic. Vzestup míry korupce od Singapurů po Mexiko bude mít stejný negativní vliv na zahraniční přímé investice jako navýšení míry zdanění od 18 do 50 procent, což je odvislé od specifik.“⁶⁰ Pachman

⁵⁸ Index vnímání korupce – CPI 2008.

<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2980> (10. 12. 2008)

⁵⁹ PACHMAN, Aleš: *Vliv korupce na přímé zahraniční investice*, s. 16–17.

⁶⁰ SHANG-JIN, Wei: *How taxing is corruption on international investors?* The Review of Economics and Statistics, 82, 2000, č. 1, s. 8.

tuto korelaci potvrzuje objemem PZI za rok 2004, který dosáhl 115 miliard Kč, tedy dvojnásobek roku 2003 a odpovídá tak zlepšení hodnot CPI z roku 2003 a 2004.⁶¹

Přirozeně existují i kritici možnosti obsahového sdělení indexu. Poukazují na to, že přínos pro podnikatele je sporný neboť pouhý index, číslo, neříká jaký charakter korupce je v zemi přítomen.⁶² Mají pravdu, nicméně CPI poskytuje základ pro určení charakteru korupce, jak bylo ukázáno ve druhé kapitole. Vzhledem k specifikovanému současnému charakteru korupce v ČR, tedy praktické, centralizované korupci s otevřenými sítěmi je v práci využít CPI sledující korupci vysokých státních činitelů.

3.2 *Korupční aféry a Index vnímání korupce*

V první kapitole byla pro práci upřednostněna podrobná definice korupce TIC. Výsledky CPI, nejčastěji využívaného indexu pro měření korupce, který používá obecnou definici korupce zaměřující se pouze na soukromý prospěch, korelují s výsledky ostatních indikátorů měření korupce.⁶³ Ačkoli se sám CPI snaží vyhnout krátkodobě aktuální a zveličeným skandálům skrze kritérium tříletého rozpětí zdrojů, je v práci využita komparace proměn CPI a vypuklých afér v ČR. A to z toho důvodu, že definice korupce, využitá pro tvorbu CPI se neohlíží na prospěch třetích stran. Toto srovnání slouží jako podpora pro sledování výkyvů míry politické korupce. Nelze opomenout zdlouhavé aféry, které formují vnímání korupce dlouhodobě a zanechávají pocit nejistoty. Někteří vědci jsou přesvědčeni, že skandály jsou legitimnějším měřítkem než behaviorální indikátory založené na dopadech korupce na společnost. A to z toho důvodu, že místní média jsou méně zaujatá, pokud jsou svobodná, v určování co je a co není korupce, než vědci, kteří pocházejí často z jiných zemí a kteří představují jejich charakteristicky zkreslené a mnohem citlivější západní pojetí korupce a jejích dopadů na demokracii.⁶⁴

Dramatický pokles CPI od roku 1997 je spojen s dopadem největšího finančního skandálu souvisejícím s Občanskou demokratickou stranou (ODS). V roce 1995 se ve zprávě o financování ODS objevily významné finanční dary od falešných

---

⁶¹ PACHMAN, Aleš: *Vliv korupce na přímé zahraniční investice*, s. 17.

⁶² PACHMAN, Aleš: *Povaha a korupce v České republice*, s. 69–72.

⁶³ VOLEJNÍKOVÁ, J.: c. d., s. 58.

⁶⁴ The Hungarian Gallup Institute: *Basic Methodological Aspects Of Corruption Measurement: Lessons Learned From The Literature And The Pilot Study (1999 December)*. http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption_hungary_rapid_assess.pdf (20. 3. 2009)

dárců. Skutečným dárcem byl Milan Šrejber, který stál v čele firmy, která předtím zprivatizovala Třinecké železářny. ODS tuto skutečnost přiznala až v roce 1997. Aféra se ještě více prohloubila na základě nejasností okolo účtu Ludvíka Otty, který byl tajemníkem Libora Nováka, pokladníka ODS. Ottovi přišlo v letech 1995-1996 na účet u banky Credit Suisse přes 50 milionů korun, z nichž minimálně 12 milionů skončilo v pokladně ODS.⁶⁵ V roce 1997 byla ODS obviněna, že má ve Švýcarsku černé konto s podezřením, že peníze pochází z úplatků při privatizaci. Dále byla vyšetřována půjčka od člena ODS Jaromíra Piskoře v hodnotě 20 milionů korun, jehož firma nevykazovala žádný obrát.⁶⁶ Stejně tak s poklesem CPI může být spojována aféra okolo makléřské společnosti Iceberg, která ovládala několik bank, které zkrachovaly během první poloviny 90. let. Tato společnost byla v roce 1996 největším známým sponzorem ODS.⁶⁷ V roce 1996 poskytly i zbylé koaliční strany Občanská demokratická aliance (ODA) a Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová (KDU-ČSL) informace, které uváděly falešná jména dárců.⁶⁸ Tyto poskytnuté informace vystihují tehdejší smýšlení o transparentní politice. Tato zjištění vedla k pádu vlády a odštěpení tzv. Názorové platformy, představované mj. Janem Rumlem a Ivanem Pilipem, od ODS, která se stala základem nově vznikající Unie svobody (US).⁶⁹ Pokles indexu k roku 1998 může být spojen s aférou Bamberg druhé velké strany České strany sociálně demokratické (ČSSD) před volbami 1998. ČSSD byla obviněna z dohodnuté výměny ekonomického vlivu za finanční pomoc pro stranu na volební kampaň v roce 1996 a za kompromitující informace na ODS. Hlavní roli v této nevyjasněné aféře hrál podnikatel Jan Vízek, který byl jediný trestně stíhán.⁷⁰

Rapidní propad indexu v roce 2000 oproti roku 1998 je zřejmě způsoben politickou situací v zemi, kdy mezi sebou dvě největší a konkurující si strany uzavřely Smlouvu o vytvoření stabilního politického prostředí v ČR, která v podstatě představovala smlouvu o rozdělení moci v ČR. Během opoziční smlouvy se dostal na výsluní Miroslav Šlouf, který působil jako vedoucí poradců premiéra Miloše Zemana. Miroslav Šlouf je osoba, která stojí alespoň spekulativně za řadou skandálů. Byl významným členem KSCČ, poslancem v České národní radě, posléze vlivná postava

⁶⁵ SPURNÝ, Jaroslav: *Zločiny těch nahoře*. Respekt, 11, 2000, č. 9, s. 11–12.

⁶⁶ SPURNÝ, Jaroslav – POKORNÝ, Marek: *Jak se pere černé konto*. Respekt, 15, 2004, č. 29, s. 5.

⁶⁷ *Nic se nestalo, nezapomeňte*. Respekt, 11, 2000, č. 9, s. 27.

⁶⁸ REED, Q.: c. d., s. 151.

⁶⁹ *Historie ODS*, http://www.ods.cz/ods_se_predstavuje/historie.php (25. 3. 2009)

⁷⁰ *Vyšetřovatelé v kauze Bamberg potvrdili dva roky jasnou věc*. IDNES, 20. ledna 2000, http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A000120152336domaci_jkl&t=A000120152336domaci_jkl&r2=domaci (20. 3. 2009)

ČSSD a pravá ruka Miloše Zemana. Erik Tabery jeho jméno spojuje s kauzami jako „... bankrot H-Systemu, vydírání státního úředníka v případě Štířín, vznik pamfletu Olovo, šířícího pomluvy o sociálnědemokratické političce Petře Buzkové, zadržnutá restrukturalizace Českých drah, privatizace bank a státních podniků, destabilizace českých bezpečnostních složek, sporné řešení ruského dluhu, kauza Chemapol, pád IPB, problematická cesta českých podnikatelů do Husajnova Iráku, podvody Karla Srby, sekretáře šéfa české diplomacie – to jsou jen namátkou jedny z největších afér z přelomu století.“⁷¹ Korupční skandál, ve kterém figuruje Karel Srba, kterého doporučil Miroslav Šlouf ministru zahraničí Janu Kavanovi, se objevil v roce 2001. Jednalo se o aféru Český dům, kdy byl státem pronajat firmě Hotel Český dům komplex budov v centru Moskvy za značně nevýhodných podmínek pro stát. Společnost Hotel Český dům nebyla v Rusku ani registrována ani neplatila daně, ale využívala účet ambasády. Stát dokonce na pronájem nevypsal výběrové řízení. Za uzavřením této jednoznačně nevýhodné smlouvy stál Jan Kavan a jeho generální sekretář Karel Srba, který po vypuknutí aféry na svou funkci rezignoval.⁷² V roce 2001 byl Srba odsouzen na dvanáct let za přípravu vraždy novinářky Mladé fronty Dnes Sabiny Slonkové, která se zajímala o původ jeho milionového majetku.⁷³

Aférou, která se odehrála v roce 2002 s dohrou v roce 2003 byla zakázka na stavbu dálnice D47, která byla enormně nadhodnocená a na kterou opět nebyla vyhlášena veřejná obchodní soutěž. Smlouvu s izraelskou firmou Housing & Construction uzavřel Miloš Zeman a následně ji v roce 2003 vypověděl Vladimír Špidla.⁷⁴ Na počátku roku 2005 se objevila aféra okolo financování bytu premiéra Stanislava Grosse a jeho ženy. Tato aféra způsobila vládní krizi, která trvala do Grossovy demise v dubnu 2005. Ač se tato kauza týkala premiéra, nejednalo se o korupci strany jako v předchozích obdobích. Tímto lze odůvodnit hodnotu CPI. Je tedy důvod se domnívat, že tato aféra neměla na pokles indexu tak významný vliv narozdíl od veřejného mínění, kdy se konaly demonstrace za Grossovo odstoupení.⁷⁵ Gross sice rezignoval, ale nevysvětlil původ peněz. Těsně před volbami 2006 obvinil

---

⁷¹ TABERY, Erik: *Šloufovo království – poradci premiéra*. <http://www.vladneme.cz/?doc=slouf> (20.3.2009)

⁷² DAVID, V. – NETT, A.: c. d., s. 216–217.

⁷³ *Vzorný vězeň – Karel Srba je venku*. IDnes.cz, 5. října 2007, http://zpravy.idnes.cz/vzorny-vezen-karel-srba-je-venku-do6-/krimi.asp?c=A071004_210106_krimi_ost (20. 3. 2009)

⁷⁴ *Strach se jmenuje D47*. Deník Impuls, 4. března 2003, <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=1125> (10. 12. 2008)

⁷⁵ *Demonstrace za odstoupení Stanislava Grosse a za transparentnost v politice*. <http://web.archive.org/web/20050311015456/http://www.slusnapolitika.cz/> (28. 3. 2009)

šéf elitního policejního útvaru Jan Kubice stranické špičky ČSSD z toho, že se pokoušely ovlivnit vyšetřování rozsáhlé korupční aféry biolňh. Kubiceho zpráva hovoří o propojení organizovaného zločinu, nájemných vražd a korupce vysoce postavených policistů, vysokých státních úředníků a některých představitelů ČSSD.⁷⁶ Vyšetřování zprávy následně rozpoutalo další aféru související s neoprávněnými odposlechy politiků a podnikatelů. Další aférou, která zahýbala politickou scénou, byla kauza UNIPETROL alias „pět českých na stole.“ Polský koncern PKN ORLEN koupil v roce 2004 většinový podíl v Unipetrolu. Ve hře byl úplatek ve výši 42 milionů eur. O část úplatku se měl podělit i Zdeněk Doležal, bývalý ředitel kabinetu Jiřího Paroubka a Stanislava Grosse.⁷⁷ Doležal si údajně na schůzce s Jackem Spyrou, lobbistou napojeným na Tomáše Pitra, řekl o úplatek pět milionů korun za to, že dostane společnost SETA zpět do souboje o privatizaci Unipetrolu. Podle výpovědi Jiřího Paroubka neměl Doležal na privatizaci takový vliv, aby ji mohl zvrátit. V důsledku toho nebyl Doležal obviněn z korupce, ale z podvodu.⁷⁸ Soud v lednu 2008 zbavil Doležala obvinění, neboť pro potvrzení obvinění z přijetí úplatku za ovlivnění privatizace Unipetrolu soud nenašel dost důkazů. Slosloví „pět českých na stole“ nemá s úplatkářstvím nic společného, ale je to slangový výraz pro přítomnost premiéra.⁷⁹

CPI od roku 2002 stoupá. Ačkoliv byl index stále nízký, docházelo ke zlepšování politické situace. V roce 2001 byl novelizován trestní řád ČR, čímž se zvýšil předpoklad účinnějšího odhalování a trestání korupce. Narůstání Indexu směrem k lepším výsledkům lze spojit s korupčními aférami „pouhých“ veřejných zakázek, nebo s korupcí z iniciativy jednotlivých politiků, ne stran jako celku. Nevypukly tak silné skandály o financování stran. Jednalo se sice o závažné případy, ale mnoho z nich nebylo jednoznačně prokázáno nebo se stále ještě řeší. Je zřejmé, že korupční činnost politiků stran, a to především v otázce jejich financování, má větší dopad na vnímání korupce než zneužívání veřejné moci jednotlivých politiků.

---

⁷⁶ *Aféra biolňh propukla naplno*. IHNEDE, 30. května 2006, [http://moderniobec.ihned.cz/index.php?p=C00000_d&article\[id\]=18558170](http://moderniobec.ihned.cz/index.php?p=C00000_d&article[id]=18558170) (10. 12. 2008)

⁷⁷ DAVID, V. – NETT, A.: c. d., s. 231.

⁷⁸ *Kauza „pět na stole v českých“: Doležel zproštěn obžaloby*. Novinky.cz, 24. ledna 2008, <http://www.novinky.cz/krimi/131522-kauxa-pet-na-stole-v-ceskych-dolezel-zprosten-obzaloby.html> (28. 3. 2009)

⁷⁹ *Doležel z aféry „pět na stole“ byl osvobozen*. IHNEDE, 25. ledna 2009, http://domaci.ihned.cz/c3-22830840-002000_d-dolezel-z-afery-pet-na-stole-by-l-osvobozen (28. 3. 2009)

4. Vliv korupce na demokracii

Moc, kterou svěřují lidé každými volbami do rukou zvolených zástupců za předpokladu, že budou usilovat o prospěch veřejnosti, je v ostrém kontrastu s mocí svěřenou těm, kteří sledují soukromé zájmy nebo zájmy určité skupiny, a to vždy na úkor svých voličů. Bohužel to neznamená, že korupce není součástí demokratických politických systémů. Korupce se vyskytuje vždy tam, kde je moc. Alespoň teoreticky by demokracii vzhledem k prosazování právního řádu, otevřenému stíhání korupce a dostupnosti služeb měla postihovat nižší míra korupce než v autoritářských režimech. Na druhou stranu, množství korupce se neodvívá pouze z povahy politického systému, ale i ze socioekonomického a kulturního pozadí.⁸⁰ Jak uvádí Mark E. Warren, korupce dokáže podlomit kulturu demokracie. Pokud vláda ztratí v důsledku svého korupčního chování důvěru veřejnosti, stává se slabou a neefektivní. Nepřímým důsledkem je atmosféra prostoupená svévolí a obcházením pravidel. Korupce legislativní moci souvisí především s volbami a hlasováním.⁸¹ Svobodná stranická soutěž, která je doménou demokracie, vyžaduje nákladné předvolební kampaně a může politické strany vehnat do náruče korupčních praktik, kterými si strana snadno obstará finance. Nepřímým následkem korupce v demokracii může být i snaha a následně vzestup extremistických stran, poukazovat na nezákonnou činnost ostatních politických stran a vyřadit je z volebního klání.

Ztráta legitimacy na které zčásti stojí stabilita demokratického systému znamená, že stávající politické instituce již nejsou pro společnost ty nejlepší. „*Účinnost režimu je založena na tom, v jaké míře je daný systém schopen plnit základní funkce, a to jak z pohledu většiny obyvatel, tak i třeba mocných skupin jako jsou finanční špičky a armáda.*“ Seymour Martin Lipset označuje krizi legitimacy za krizi změny. Ta nastává také tehdy, když „*všechny hlavní (především pak nové) společenské skupiny nemají přístup do politického systému v období přechodu.*“ Pokud nově nastolený politický systém, který nahradil systém nelegitimní, nedokáže naplnit očekávání hlavních sociálních skupin a zajistit si tak dlouhodobě legitimitu (postavenou na nových

---

⁸⁰ ERSSON, Svante O. – LANE, Jan-Erik: *Democracy: a comparative approach*. Londýn, Routledge 2003, s. 219–220.

⁸¹ WARREN, Mark E.: *What does corruption mean in democracy?* American Journal of Political Science, 48, 2004, č. 2, s. 328–337.

základech), může dle Lipseta dojít k nové krizi a existence demokracie je ohrožena.⁸²

Toto nebyl zpočátku případ ČR, nicméně následný způsob privatizace probudil v lidech pocit nespravedlnosti. Většina Čechů je dodnes přesvědčena, že ekonomické elity získaly své bohatství korupčními prostředky a vidí nespravedlnost v politických procedurách a mechanismech rozdělování bohatství ve společnosti.⁸³ Sociologické průzkumy dokazují, že většina občanů viní z korupce veřejné činitele a politické strany.⁸⁴ Přičemž politické strany mají navzdory charakteru distributivní nespravedlnosti korupce představovat prostředek k utlumení společenské nerovnosti.⁸⁵ Systematický vztah politických stran ke státním rozhodovacím místům zvyšuje pravděpodobnost korupčního chování straníků nebo celých stran. Michal Štička z TI označuje politické strany za podnikatele s vlivem a zastává názor, že příčiny vysoké míry korupce v ČR spočívají uvnitř politických stran. Vnitrostraníkový život ovlivňuje fungování veřejné správy a legislativního procesu.⁸⁶ Korupční chování straníků je morálně „usnadněno“ kvůli nepřímé výhodě pro stranu a ne pro jednotlivého aktéra, sociální podpoře ve straně, možnosti zabránit trestnímu stíhání.⁸⁷ Imperativem doby je udržet si své pozice. Politické strany jsou nicméně nezastupitelné a demokratická soutěž se bez nich neobejde.⁸⁸ Skrze politické strany se voliči identifikují s různými politickými směry, které strany jasně formulují ve svých programech předkládaných voličům. Strany slouží jako pojítka mezi veřejností a rozhodovacím procesem. Pokud je financování stran neprůhledné a strany nemusejí zveřejňovat původ svých darů je pak na veřejnosti, aby učinila vlastní úsudek jak plní politická strana své funkce v demokratické zemi.⁸⁹

---

⁸² KOPEČEK, Lubomír: *Sociálně politické podmínky demokracie*. In: HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír (Eds.): *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2007, s. 123–125.

⁸³ SMITH, M. L.: c. d., s. 19.

⁸⁴ ŠAMANOVÁ, Gabriela: *Korupce*. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění (dále jen CVVM), <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=&offset=&shw=100485> (23. 3. 2009)

⁸⁵ MORLOK, Martin: *Politické strany a korupce*. In: HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír (Eds.): *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2007, s. 137.

⁸⁶ ŠTIČKA, Michal: *Kořeny korupce v ČR je třeba hledat uvnitř politických stran*. In: CEVRO, <http://www.cevro.cz/cs/cevrorevue/aktualni-cislo-on-line/2007/3/194954-koreny-korupce-treba-hledat-uvnitř.html> (20. 3. 2009)

⁸⁷ MORLOK, M.: c. d., s. 133–134.

⁸⁸ KLÍMA, M.: c. d., s. 52.

⁸⁹ *Kniha protikorupčních strategií*. Praha, Transparency International - Česká republika 2000, s. 26.

Strany mají v demokratických systémech plnit několik základních funkcí, které vymezuje německý politolog Lüdger Helms.⁹⁰ Jedná se o reprezentační funkci, legitimizační funkci, funkci rekrutování elit, integrační funkci a inovační funkci. Korupce ovlivňuje výkon všech zmíněných funkcí. Reprezentační funkci ovlivňuje korupce tehdy, když je určitá strana, která jako jediná reprezentuje určitý ideový směr, spojená s korupcí, a je tudíž nevolitelná pro stoupence tohoto směru. Zájmy jejich voličů jsou podreprezentovány. Pokud je postoj veřejnosti ke korupci negativní a korupce je charakteristická pro činnost všech stran, je možné, že se vytvoří strany programově zaměřené proti korupci. Příkladem tohoto vývoje v ČR je vznik Unie svobody, která se rozhodla nepřijímat sponzorské příspěvky od firem, ve kterých má podíl stát.

Legitimizační funkce představuje možnost participace členů na důležitých vnitrostranických rozhodovacích procesech. Tato funkce stran je ohrožena korupcí, pokud strana upřednostňuje členy a funkcionáře, kteří straně poskytly finanční nebo jiný profit bez ohledu na jeho původ. Taková vnitrostranická korupce narušuje i schopnost strany získávat nové členy a negativně ovlivňuje funkci stran rekrutovat nové elity. Stejně tak i pouhé zdání korupce ovlivňuje integrační funkci, neboť snižuje chuť občanů zapojovat se do zkorumpovaných stran a potažmo do stranického systému. Na druhou stranu není prokázána korelace mezi dojemem o zkorumpovanosti stran a volební účastí, jelikož voliči mohou přijít k volbám vyjádřit svůj odpor ke zkorumpované politice. Inovační funkce stran, tedy schopnost stran realizovat politickou změnu, je ovlivněna korupcí, pokud strany spolu utvoří dohodu, která blokuje změny v politickém systému a nechává strany využívat jejich zajištěnou moc. Na druhou stranu, pokud se do vlády dostane strana, která se vyhranila vůči korupci, může být korupce nahlížena jako inovativní prvek.⁹¹ Nicméně nedemokratické způsoby vládnutí v ustavující se demokracii nelze nikterak omlouvat. Výše zmíněné vlivy korupce na inovativní funkci se odráží právě v české politice konce 90.let 20. století a začátku 21. století. Doba opoziční smlouvy vedla k rozdělení moci a snaze změnit volební systém ČR a ke zformování Čtyřkoalice.⁹²

---

⁹⁰ MAREŠ, Miroslav: *Vliv korupce na evropské systémy politických stran*. In: HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír (Eds.): *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2007, s. 47.

⁹¹ Tamtéž, s. 47–48.

⁹² Čtyřkoalice bylo seskupení čtyř středopravicových stran, které ve složení Unie svobody (US), která se na přelomu let 1997–1998 odštěpila od ODS, KDU-ČSL a neparlamentní ODA a Demokratická unie (DEU), působilo mezi lety 1998–2002. Příčinou jejího vzniku byla snaha zabránit ústavní většině

Korupce deformuje rozhodovací činnost i prestiž demokraticky zvolených institucí. Korupce oslabuje občanský, profesní, morální kodex a především způsobuje vznik nedůvěry v právní stát. Vždyť pokud strany neslouží občanům, ale usilují o své soukromé zájmy, popírají jeden ze základních principů demokracie.⁹³ Selhání stran v plnění svých funkcí znamená i politickou nerovnost občanů vzhledem k nerovnoměrně rozdělenému bohatství. Všeobecné a rovné volební právo ve zkorumpované politice není tím, co rozhoduje. Proto Martin Morlok zdůrazňuje financování stran jako prvek, který se silně dotýká základu legitimity demokratického politického uspořádání.⁹⁴ Zákonná úprava financování politických stran představuje jeden z mnoha nástrojů protikorupčních strategií.

4.1 *Financování politických stran*

Politické strany, soukromé organizace a právnické osoby, usilují pochopitelně ze všeho nejvíce o politickou moc. Nicméně, aby ji získaly, musí usilovat i o finanční zisk neboť jejich fungování je nákladné, především v předvolebním období. Ať už je způsob získávání financí jakýkoli, je důležité, aby nedocházelo k deformaci politického systému a k vychylování demokratické struktury ve prospěch těch, kteří mají přístup k penězům.⁹⁵

V ČR se úpravou financování politických stran zabývá několik norem v právní síle od ústavního zákona až po usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Na úrovni ústavního zákona je financování politických stran upravováno článkem 5 a 9 Ústavy ČR a články 20, 21 a 22 Listiny základních práv a svobod. Hospodaření politických stran dále upravuje zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a hnutích, zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu ČR, zákon č. 238/1992 Sb., o některých opatřeních souvisejících s ochranou veřejného zájmu (tzv. zákon o střetu zájmů), Zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, zákon č. 231/2001 Sb., o rozhlasovém a televizním vysílání, dále novely zákonů č. 424/1991 Sb., 247/1995 Sb. a 166/1993 Sb.⁹⁶

---

největších politických stran v Senátu. To se jí podařilo po senátních volbách v roce 2000. Důvodem jejího rozpadu byl vysoký dluh ODA z roku 1992.

⁹³ CHMELÍK, Jan a kol.: *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha, Linde 2003, s. 24.

⁹⁴ MORLOK, M.: c. d., s. 138.

⁹⁵ *Kniha protikorupčních strategií*. Transparency International Česká republika 2000, s. 25–26.

⁹⁶ OUTLÝ, Jan: *Financování politických stran státem. Poznámky k českému modelu*. ACTA UNIVERSITATIS PALACKIANAE OLOMUCENSIS, FACULTAS PHILOSOPHICA

Právní úprava rozlišuje dva způsoby financování politických stran. Financování ze státního rozpočtu ČR a ze soukromých zdrojů. Financování státem je založené na příspěvku na úhradu volebních nákladů a na příspěvku na činnost strany, který se skládá ze stálého příspěvku a příspěvku na mandát. Nepřímé financování spočívá především ve státním příspěvku na činnost poslaneckých a senátorských klubů, poskytnutí vysílacích časů během předvolebních kampaní, daňové úlevy pro podnikání politických stran.⁹⁷ Podle zákona 424/1991 Sb.⁹⁸ je financování stran založeno na členských příspěvcích, darech a dědictvích, příjmech z pronájmu a prodeji movitého i nemovitého majetku, úrocích z vkladů, příjmech vznikajících z účasti na podnikání, příjmech z pořádání tombol, kulturních, společenských, sportovních, rekreačních, vzdělávacích a politických akcí, půjčkách a úvěrech.

Státní příspěvky jsou poskytovány stranám zejména z důvodu, aby nebyly vystaveny potřebě financovat svou činnost za pomoci korupčního jednání. Ale vzhledem k tomu, že v ČR je zjevný odklon od účasti v politických stranách, nemohou členské příspěvky dostačovat na činnost strany. Strany se proto uchylují k získávání peněz formou darů od sponzorů i korupční cestou.⁹⁹ Prvotní příčinou korupce tohoto typu v ČR v druhé polovině 90. let bylo prohlášení Ústavního soudu z října roku 1995. Bylo jím zrušeno opatření v zákoně o financování stran, které umožňovalo Nejvyššímu kontrolnímu úřadu kontrolovat stranické účetnictví. Od této doby se kontrola financování stran stala závislou na informacích, které byly strany ochotny poskytnout.¹⁰⁰ Z praxe jsou „nejznámějšími“ falešnými sponzory ODS Lajos Bács z Budapešti, který byl v roce 1995 deset let po smrti, a Radživ Singha z ostrova Mauricius, který o ODS nikdy neslyšel. Krizí si prošla i ODA, která nebyla schopná doložit původ svých sponzorských darů. Stejně tak KDU–ČSL, která si od zkrachovalé Kreditní a průmyslové banky půjčila 20 milionů korun a následně úvěr ve výši 52 milionů korun výměnou za nominaci jejího generálního ředitele Antonína Moravce na první místo severočeské kandidátky do parlamentních voleb 1996.¹⁰¹

POLITOLOGICA 1, www.upol.cz/fileadmin/user_upload/Veda/AUPO/AUPO_Politologica_I.pdf (10. 12. 2008)

⁹⁷ OUTLÝ, J.: c. d., s. 104–130.

⁹⁸ ZÁKON ze dne 2. října 1991 o sdružování v politických stranách a v politických hnutích http://www.lexdata.cz/web/sb_free.nsf/c12571d20046a0b20000000000000000/c12571d20046a0b2c12566d40073b230?OpenDocument (10. 12. 2008)

⁹⁹ POTŮČEK, Martin: *Nejen trh. Role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Praha, Sociologické nakladatelství 1997, s. 134.

¹⁰⁰ REED, Q.: c. d., s. 151.

¹⁰¹ *Kniha protikorupčních strategií*. Transparency International Česká republika 2000, s. 27.

5. Vývoj postoje veřejnosti k demokracii v důsledku velké korupce

Občané si uvědomují, že korupce nemá dopad pouze na její aktéry, ale i na širokou veřejnost, která se nepřímo stává její obětí v podobě ztráty veřejných prostředků či podkopávání základů právního státu.¹⁰² Vzhledem k základům demokratického státu je nezbytné sledovat veřejné mínění a proměny postoje veřejnosti k politickému systému. Je také nezbytné hledat faktory, které ovlivňují nahlížení demokracie jako nejlepšího politického zřízení. Takový faktor představuje korupce ve státní správě. Průzkumu veřejného mínění se v ČR věnuje především výzkumné oddělení Sociologického ústavu Akademie věd ČR Centrum pro výzkum veřejného mínění, jehož historie sahá do roku 1946.¹⁰³ Věnuje se politickým, ekonomickým a další společenským tématům. Reaguje na aktuální dění, ale také v některých případech využívá stejné otázky a dlouhodobě sleduje vývoj zkoumaných jevů. Mezi kontinuálně sledovaná témata průzkumů využitá v této práci patří průzkumy zabývající se spokojeností občanů s demokracií, důvěrou v ústavní instituce, postoji k podobě politického systému, porovnáním s předlistopadovou situací, vlivem na rozhodování politiků. Dalšími důležitými výzkumy pro tuto práci jsou výzkumy agentury GfK Praha, která se zabývá získáváním, analýzou a interpretací marketingových informací především z oblasti průmyslu, obchodu, médií. Výzkumy z let 1999 a 2003 se zabývají korupčním klimatem v ČR vzhledem k veřejnému mínění a politickému systému. Korupci se ve svých průzkumech věnuje i agentura STEM, která zkoumá názory občanů na korupci jako na jeden z významných problémů ČR na účelnost protikorupčních aktivit. Stejně tak se zabývá průzkumem veřejného mínění o fungování demokracie a chování politiků.

5.1 Role médií

Občané v zastupitelské demokracii musí být informováni o politicích a jejich činnosti, aby zúčtovali při příštích volbách. Tuto úlohu hrají média, která přenáší informace mezi občany a jejich zástupci.¹⁰⁴ Vnímání korupce veřejností vysoce závisí na tom, kolik

---

¹⁰² PETROVSKÝ, Karel: *Korupce po česku, aneb, Korupce očima průměrného Čecha*. Praha, Eurolex Bohemia 2007, s. 131.

¹⁰³ *Kdo jsme*. In: CVVM, <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=kdojsme> (20.3.2009)

¹⁰⁴ SMITH, M. L.: c. d., s. 87.

prostoru je věnováno korupci v médiích. Množství korupčních zpráv objevujících se ve sdělovacích prostředcích je úzce spojeno se skutečností. Pokud je v zemi korupce rozšířená, a pokud jsou média svobodná, pak se korupční skandály objevují v médiích častěji.¹⁰⁵ Tuto myšlenku vyvrací Grigoriescu, který tvrdí, že střední a východní Evropa včetně ČR prožila tzv. erupci korupce, tedy explozi mediálního zpravodajství o korupčních případech, která vůbec neodpovídá naměřenému výskytu korupce. Tvrdí, že zatímco na počátku 90. let nebyla v tisku o tomto tématu téměř žádná zmínka, dnes jsou všechna významná média plná korupční tematiky. Z toho lze odvodit obecně přijímaný pohled na média jako na hlídače transparentnosti demokracie a přisoudit médiím protikorupční potenciál.¹⁰⁶ S tím se ztotožňuje i Martin Morlok, který skandalizaci korupčního chování masovými médii vnímá jako nejlepší nástroj pro potírání korupce.¹⁰⁷ Medializace jakékoli kauzy, ať už je přehnaná či nikoli, bezprostředně dopadá na veřejnost a může přispět k odstoupení a trestnímu stíhání aktérů korupce. Důsledkem medializace je i tzv. „snowball effect“,¹⁰⁸ který představuje odhalování menších souvisejících korupčních aktivit, které by jinak nebyly odhaleny. Problém ovšem vždy vyvstává s důvěryhodností zdrojů. Hlavním zájmem vydavatelů je množství čtenářů a zisk.¹⁰⁹ Senzacečnost médií se odráží v množství článků, komentářů a dopisů redakci vztahující se ke korupci.¹¹⁰ Příkladem Mladá fronta Dnes v roce 2000 otiskla takových článků přibližně 756 a v roce 2007 více jak dvojnásobek, 1 595. Oba údaje obsahují i články zabývající se korupcí z minulých let. Mnohem důležitější je ale kvalitativní odlišnost. Například korupční aféra Jiřího Čunka z roku 2007 dominovala médiím daleko více než kauzy roku 2000 včetně finančního skandálu ODS. Dále noviny v roce 2007 referovaly o větším počtu případů vedoucích ke stíhání nebo zproštění obvinění a o návrzích protikorupčních strategií. Média jsou ve své kontrolní funkci nezastupitelná. Dalším problémem je míra medializace. Dopadem přehnané medializace aféry, kdy může být politik dokonce zbaven obvinění, přesto zanechává ve veřejnosti pocit nedůvěry a přesvědčení z neusvědčené viny.¹¹¹

---

¹⁰⁵ *The Hungarian Gallup Institute: Basic Methodological Aspects Of Corruption Measurement: Lessons Learned From The Literature And The Pilot Study (1999 December)*. http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption_hungary_rapid_assess.pdf (20. 3. 2008)

¹⁰⁶ SMITH, M. L.: c. d., s. 87–90.

¹⁰⁷ MORLOK, M.: c. d., s. 140.

¹⁰⁸ TIFPEN, Rodney: *Scandals media, politics & corruption in contemporary Australia*. Sydney, UNSW Press 1999, s. 242.

¹⁰⁹ PETROVSKÝ, K.: c. d., s. 135.

¹¹⁰ To znamená články, které ve vlastním textu obsahovaly slova „korupce“, „úplatek“ nebo „úplatkářství“.

¹¹¹ SMITH, M. L.: c. d., s. 98–99.

Přesvědčení o nedůsledném stíhání v této věci může vést veřejnosti nejen k odmítnutí určitého politika, ale zároveň politického systému. Proto je nezbytné mít nejenom nezávislá média, ale i nezávislé soudy, policii, administrativu, ČNB i Ústavní soud.¹¹²

4.2 Veřejné mínění o demokracii a korupci

Jak dokazuje typologie Pavola Friče z roku 1999, sestavená na základě dat z průzkumu agentury Gfk Praha z ledna 1998, 47 procent obyvatel si přálo jiné politické zřízení a věřilo, že za socialismu tolik korupce ve společnosti nebylo. 33 procent dotázaných v roce 1998 přiznalo, že dává úplatky. O rok později v podobném průzkumu agentury Gfk Praha se k tomuto činu přiznalo již „pouze“ 21 procent občanů. I když se počet úplatkářů oproti roku 1998 snížil, význam korupce v každodenním životě se podle občanů naopak mírně zvýšil z 22 procent dotázaných na 26 procent. Průzkum odhalil, že 76 procent dotázaných chápe korupci jako přerozdělovací systém, který dokáže měnit sociální strukturu společnosti a vytváří vrstvu bohatých, kteří mají lepší možnosti brát úplatky.¹¹³ Tato nálada veřejnosti souvisí s ekonomickou a současně i politickou krizí, které vypukly v roce 1997. Odmítání takového přerozdělovacího systému by mohlo podpořit myšlenku návratu k socialismu.

Od roku 1993 si dvě třetiny obyvatel myslí, že v ČR jsou vybudovány základy demokracie, ale spokojenost s jejím fungováním a garancí demokratických hodnot je nižší.¹¹⁴ V souvislosti s politickou situací se spokojenost občanů s fungováním demokracie¹¹⁵ propadla v březnu 1997 na 39 procent, což představuje výrazný pokles oproti lednovému výsledku 55 procent. Tento pokles koreluje s poklesem CPI. Za trvání opoziční smlouvy nepřesáhl CPI hodnotu 4,0 a spokojenost občanů s fungováním demokracie nepřekročila hodnotu 40 procent. V roce 1998 spokojenost poklesla na 36 procent a o rok později bylo s fungováním demokracie spokojeno pouhých 33 procent obyvatel. K nárůstu spokojenosti dochází v roce 2000, kdy je podle průzkumu spokojeno 40 procent občanů.¹¹⁶ Zlepšení pohledu veřejného mínění na demokracii po roce 2000 se odráží i v průzkumu CVVM z roku 2002, který

---

¹¹² KLÍMA, M.: c. d., s. 60.

¹¹³ *Korupce ve světle veřejného mínění*, <http://www.gfk.cz/cz/default.aspx> (24. 3. 2009)

¹¹⁴ *Demokracii se musí ještě učit politikové i veřejnost*. In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/82> (24. 3. 2009)

¹¹⁵ Viz. Graf č. 1.: Vývoj spokojenosti s fungováním demokracie

¹¹⁶ ČERVENKA, Jan: *Demokracie, lidská práva a korupce mezi politiky*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100110s_pd21004.pdf (10. 12. 2008)

dlouhodobě sleduje vnímání možnosti občanů dosáhnout svých oprávněných požadavků.¹¹⁷ Vnímání této možnosti je ovlivněno aktuálním politickým děním a kopíruje průběh důvěry vládním institucím a vývoj spokojenosti s aktuální politickou situací. Možnost dosáhnout svých oprávněných požadavků odráží kvalitu politického systému a její nízký stav současně představuje důvod nelibosti k politickému systému. Odpovědi na otázku dosažení oprávněných požadavků v průběhu 90. let silně kolísaly. Byly vysledovány dva významné propady. První v roce 1995 a druhý, podstatně hlubší mezi lety 1997–1999. Například v roce 1994 mělo dle průzkumu možnost dosáhnout svých oprávněných požadavků 36 procent respondentů v říjnu 1999 tuto možnost cítilo pouze 13 procent oslovených. Nicméně v lednu 2000 se k možnosti dosáhnout svých oprávněných pravomocí kladně vyjádřilo již 25 procent respondentů.¹¹⁸

Naopak dlouhodobější trvání krize až do roku 2002 se projevuje ve vývoji CPI, jehož nejnižší hodnota 3,7, tedy období, kdy dle expertů nejvíce bujela korupce, byla hodnocením míry vnímání korupce k roku 2002. CPI klesl v roce 1998 na hodnotu 4,8 z 5,2 v roce 1997. Tento sestup indexu trval až do roku 2002. Nárůst CPI a tedy pokles korupce na hodnotu 3,9 je zaznamenán rok po ukončení opoziční smlouvy.¹¹⁹ Tento tříletý posun v nárůstu CPI (poklesu míry korupce) oproti veřejnému mínění může být způsoben metodickým nastavením tvorby indexu, kdy jsou do hodnocení zahrnuty průzkumy staré maximálně tři roky. Na druhou stranu lze ale vyzorovat i podporu myšlenky prohlubování míry korupce až do pozdějších let než je rok 2000. Z průzkumu agentury Gfk vyplývá, že korupční klima v ČR posilovalo i v roce 2003, kdy pouze 11 procent dotázaných věřilo oproti 22 procentům v roce 1998, že jsou úplatky zbytečné a vše lze získat legálně.¹²⁰ Průzkumy agentury STEM ze stejného roku udávají, že 80 procent lidí bylo přesvědčeno, že většina státních úředníků je podplatitelná¹²¹ a, že korupce patří mezi nejzávažnější problémy země.¹²² Myšlenka, že se korupce zvyšovala až do roku 2002, jak ukazuje CPI a průzkumy, potvrzují

---

¹¹⁷ Viz. Graf č. 2.: Možnost dosáhnout svých oprávněných požadavků.

¹¹⁸ SEIDLOVÁ, Adéla: *Úroveň demokracie v ČR*. In: CVVM, <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=1&offset=105&shw=100037> (10. 12. 2008)

¹¹⁹ *Index vnímání korupce – CPI 2008*. <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2980> (10. 12. 2008)

¹²⁰ *Korupční klima v České republice posiluje*. <http://www.gfk.cz/cz/default.aspx?path=/cz/press/gfkc/reader.aspx&lang=cz&ctr=203&msg=955> (24. 3. 2009)

¹²¹ *Korupce a rozkrádání: jak usilujeme o jejich vyšetření a postih?* In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/162> (24. 3. 2009)

¹²² *Co považují naši občané za skutečný problém České republiky?* In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/549> (24. 3. 2009)

i korupční skandály. Na veřejnost se v této době dostala aféra Český dům, Olovo a další intriky za účelem zneškodnit nepohodlné straníky, poslance či ministry v jejichž pozadí stál Miroslav Šlouf, pravá ruka premiéra Miloše Zemana.

Události roku 2002 mezi které patří parlamentní volby a ukončení předvstupních jednání o členství v EU, se projevily na nárůstu CPI o rok později i na průzkumu CVVM, podle kterého měla demokracie, vnímaná jako nejlepší možný politický systém, v roce 2002 podporu 84 procent obyvatelstva. Korupce politický stran sice oslabilala základy demokracie, ale proběhlé volby v červnu 2002 a vznik nové vlády zvýšily její oblibu. Vliv na nárůst CPI i podpory demokracii může mít i odstoupení obou lídrů zkompromitovaných stran opoziční smlouvou v roce 2001 a 2002. Navíc po parlamentních volbách, kdy se premiérem stal Vladimír Špidla, se zvýšila snaha o odstranění korupce. Vladimír Špidla projevil alespoň zpočátku „*odhodlanost vyškrtnout z vládního týmu všechny své bývalé kolegy, kteří se namočili do korupčních zakázek.*“¹²³ Nárůst podpory je i výsledek postupného zlepšování situace v očích občanů. Tento trend nárůstu podpory demokracii lze vysledovat již na konci roku 1999. V průzkumu GfK Praha z roku 1999 souhlasilo 38 procent obyvatel (o devět procent méně než v roce 1998) s tvrzením, že za socialismu tolik korupce nebylo. Tento průzkum odhalil důležitý fakt, a to, že „*obyvatelstvo v menší míře hledá za problémem korupce vliv společenského režimu a přiklání se spíše k myšlence, že za šířením korupce stojí selhání politických elit minulého a současného režimu.*“ Ve srovnání s rokem 1998 se snížil také počet dotázaných, kteří věří tomu, že „*socialismus si s korupcí dovedl poradit lépe a považují korupci za součást kapitalistické morálky.*“¹²⁴ Už v červnu 2001 označilo současný politický systém za lepší než ten před rokem 1989 55 procent obyvatel, 21 procent obyvatel je vnímalo stejně, 24 procent ho považovalo za horší.¹²⁵ Ale teprve až v roce 2002 klesl počet nespokojených s fungováním demokracie pod 50 procent, poprvé od března 1997, kdy jich bylo 46 procent. Rok 2002 přinesl také současně nejvyšší výsledek spokojenosti s fungováním demokracie od ledna 1997, kdy byla spokojenost s demokracií 55 procent. Nespokojených s fungováním demokracie bylo v roce 2002 42 procent občanů.¹²⁶ Lze říci, že rok 2002 byl vrcholem vzestupu jak

---

¹²³ NĚMEČEK, Tomáš: *Špidla na cestě k Zemanovi*. Respekt, 14, 2003, č. 45, s. 2.

¹²⁴ *Korupce ve světle veřejného mínění*. <http://www.gfk.cz/cz/default.aspx> (24.3.2009)

¹²⁵ *Současný a minulý režim: šance a svobody versus jistoty a klid*. In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/136> (24. 3. 2009)

¹²⁶ ČERVENKA, Jan: *Demokracie, lidská práva a korupce mezi politiky*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100110s_pd21004.pdf (10. 12. 2008)

podpory demokratickému politickému systému, tak spokojenosti s fungováním demokracie a základem nárůstu hodnoty CPI o rok později.

Od roku 2003 CPI neustále stoupá, kromě let 2007 a 2008, kdy se ustálil na hodnotě z roku 1997 5,2. Tento vývoj svědčí, jak bylo ukázáno v třetí kapitole, o menší závažnosti korupčních činů. Kontrastem proti tomu je veřejné mínění. Již v roce 2002 odpovědělo na otázku, jak je korupce rozšířena mezi politiky, 51 procent obyvatel, že velmi, 30 procent, že částečně.¹²⁷ Průzkum z roku 2003 dále zjistil podobně jako výzkum o dva roky později,¹²⁸ že 68 procent obyvatel věří, že chování politiků je silně ovlivněno úplatky a korupcí.¹²⁹ Oproti výsledkům průzkumu CVVM z roku 2001 se ve vnímání občanů v roce 2005 nepatrně zvýšila míra korupce politických stran, která byla ohodnocena známkou v průměru 4,16, kdy pětka představuje vysokou korupci. 43 procent respondentů politickým stranám přisoudilo právě toto nejhorší ohodnocení.¹³⁰ Tyto výsledky jsou v kontrastu CPI, který byl v roce 2005 o čtyři desetiny vyšší a svědčí o nižší míře vnímané korupce. Podle průzkumu Gfk pro TI z roku 2006 80 procent respondentů nedůvěřovalo politickým stranám a o procento více bylo těch, kteří byli přesvědčení, že by usvědčený politik z korupce měl být zbaven funkcí i členství ve straně. Se zrušením strany v důsledku korupce ale nesouhlasilo 67 procent dotázaných. 86 procent obyvatel si myslelo, že by mělo být známo, jak jednotlivé strany každoročně hospodaří.¹³¹ Procentuelní odlišnost důvěry v bezúhonnost politických stran a víry občanů v jejich nezbytnost svědčí o vysoké míře korupce politiků z pohledu veřejnosti. Zároveň však přesvědčení dvou třetin dotázaných o potřebnosti politických stran svědčí o náklonnosti ke stávajícímu politickému systému. Oproti průzkumu CVVM z roku 2005 došlo k poklesu vnímání míry korupce politických stran. Politické strany v tomto průzkumu zůstaly s hodnotou 3, 6 (kdy jedna znamená nejméně korupce a pět nejvíce) na druhém místě v pohledu občanů na zkorumpovanost jednotlivých sektorů po policii.¹³² Stejně jako v roce 2005 průzkum CVVM z roku 2007 odhalil, že občané

---

¹²⁷ ČERVENKA, Jan: *Demokracie, lidská práva a korupce mezi politiky*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100110s_pd21004.pdf (10. 12. 2008)

¹²⁸ ŠAMANOVÁ, Gabriela: *Diskuse občanů o politických tématech, představy o vlivech na rozhodování politiků*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100510s_pd50905.pdf (24. 3. 2009)

¹²⁹ KUNŠTÁT, Daniel: *Spokojenost s demokracií a možnost ovlivnit podobu zákonů a rozhodování politiků*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100265s_pd30912.pdf (24. 3. 2009)

¹³⁰ ŠAMANOVÁ, Gabriela: *Korupce 2005*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100485s_ob50518.pdf (24. 3. 2009)

¹³¹ *Průhlednost hospodaření českých politických stran*. <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2867> (23. 3. 2009)

¹³² *Výsledky průzkumu pro ČR - Do jaké míry vnímáte, že jsou v této zemi korupcí ovlivněny následující sektory?* <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2955> (23. 3. 2009)

připisují největší vliv na rozhodování politiků úplatkům a korupci, kdy se tři čtvrtiny oslovených přiklonily k tvrzení, že korupce „ovlivňuje rozhodování politiků v nejvyšší míře.“¹³³

Další průzkum ze stejného roku zkoumal názor občanů na jednotlivé politické strany, a na politické strany obecně. 55 procent občanů se vyjádřilo, že jsou politické strany potřebné, přičemž třetina dotázaných to cítila opačně. S výrokem „Bez politických stran by nemohla být demokracie“ souhlasilo 49 procent občanů.¹³⁴ V průzkumu 2007 byla dotazována také pravděpodobnost rozpuštění parlamentu a politických stran v příštích pěti letech. Odpověď na tuto otázku je důležitá vzhledem k postoji občanů k politickému systému s politickými stranami, které usilují o mandáty v parlamentu. Podpora stávajících institucí svědčí o legitimitě demokracie. Je také důležitá z hlediska její výpovědní hodnoty, naprostá většina – 88 procent dotázaných – se vyslovila proti této myšlence. Za možnou ji označilo deset procent občanů. Ohrožení existence politických stran, základu demokratického politického systému, v příštích pěti letech je podle občanů nereálné. Na otázku, zda by s rozpuštěním parlamentu a politických stran souhlasili, odpovědělo kladně 30 procent obyvatel, což představuje tříprocentní nárůst oproti výsledkům průzkumu z roku 2004. Přesto nadpoloviční většina, 52 procent dotázaných, s takovým krokem nesouhlasí, nicméně oproti situaci před třemi roky došlo k poklesu o dvě procenta.¹³⁵

Přesvědčení veřejnosti o korupci dokonce i jejím nárůstu v roce 2005 je v protikladu vývoji CPI. To může být ovlivněno neustálým informováním médií o aktuální korupční kauze nebo opětovným probíráním kauz minulých, neboť někteří jejich aktéři se ve vysoké politice neustále vyskytují. Veřejné mínění o míře korupce, které je v kontrastu se zvyšováním CPI, se projevuje v průzkumu CVVM z prosince 2004. Byl zaznamenán razantní propad podpory demokracie jako nejlepšího možného politického systému o 30 procent. Necelá pětina dotázaných byla ochotna přejít k autoritativnímu způsobu vlády. Tento propad je nejspíše ovlivněn demisí premiéra Vladimíra Špidly a jeho vlády a zároveň novými, ale i opětovně projednávanými aférami, kdy byl například bývalý generální sekretář ministerstva zahraničí odsouzen za přípravu vraždy novinářky. Tento pokles podpory může být zapříčiněn i ztrátou

---

¹³³ ŠKODOVÁ, Markéta: *Diskuze občanů o politických tématech, představy o vlivech na rozhodování politiků*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100674s_pd70404.pdf (23. 3. 2009)

¹³⁴ ŠKODOVÁ, Markéta: *Občané o politických stranách*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100674s_pd70404.pdf (23. 3. 2009)

¹³⁵ ČADOVÁ, Naděžda: *Postoje k podobě politického systému*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100663s_pd70307.pdf (10. 12. 2008)

entuziasmu z vlády. Pominulo nadšení veřejnosti po volbách a souvisle s tím i protikorupční úsilí vlády. Údaje CVVM v otázce vnímání demokracie jako nejlepšího možného politického systému stagnují od roku 2004 okolo 50 procent. Pětina obyvatel se domnívá, že je jedno jaký je současný politický systém. Došlo sice k poklesu podpory demokracii, ale zároveň se snížil i počet těch, kteří by upřednostnili jiné politické zřízení.

Podle průzkumu CVVM z roku 2007 třetina občanů považuje současné demokratické poměry za lepší než ty předlistopadové, což je dvakrát více než občanů s opačným názorem.¹³⁶ 34 procent respondentů se vyjádřilo v tom smyslu, že srovnání tehdejších a dnešních poměrů je tak napůl a že nelze jednoznačně říci, zda byly celkově poměry lepší před listopadem 1989 nebo zda jsou lepší dnes. Téměř pětina (18 procent) respondentů se k příslušné otázce nevyjádřila. Na otázku, zda stála změna společenského systému v roce 1989 za to odpovědělo kladně 64 procent. Opačný názor zastává necelá čtvrtina 22 procent obyvatel. V porovnání s výsledky z roku 2005 a 2006 nedošlo k výrazné změně narozdíl od nárůstu CPI o pět desetin v roce 2006 na hodnotu 4,8.¹³⁷ V únoru 2007 přineslo CVVM další údaje o spokojenosti s fungováním demokracie v kontrastu roku 2004. Spokojenost s fungováním demokracie v ČR vyjádřila polovina dotázaných, což je o deset procent více než v roce 2004. Tento nárůst spokojenosti odpovídá vývoji CPI, který od roku 2003 neustále narůstá. Pro tuto práci nejdůležitější průzkum souvisel s postojem občanů k demokratickému režimu obecně. 49 procent občanů v roce 2007 bylo přesvědčeno, že je demokracie nejlepším způsobem vlády, ačkoli toto mínění oproti roku 2004 kleslo o pět procent. Nicméně názor, že za určitých okolností může být autoritativní způsob vládnutí lepší, zastává čtvrtina lidí. Další čtvrtině obyvatel je jedno zda v ČR panuje demokratický nebo nedemokratický režim. V porovnání s výsledky z roku 2004 posílil názor, že za určitých okolností může být lepší autoritativní režim, o pět procent.¹³⁸

Nejnovější údaje o spokojenosti s fungováním demokracie přineslo CVVM v únoru 2008.¹³⁹ Průzkum odhalil nárůst nespokojenosti s fungováním demokracie oproti předchozímu roku o šest procent – 51 procent. Naopak 48 procent obyvatel je

---

¹³⁶ Viz. Tabulka č. 1: Porovnání situace před listopadem 1989 a dnes.

¹³⁷ ČERVENKA, Jan: *Srovnání současné situace s poměry před listopadem 1989 z pohledu veřejnosti*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100729s_pd711116.pdf (23. 3. 2009)

¹³⁸ ČADOVÁ, Naděžda: *Postoje k podobě politického systému*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100663s_pd70307.pdf (10. 12. 2008)

¹³⁹ KUNŠTÁT, Daniel: *Postoje k podobě politického systému*. http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100775s_pd80421.pdf (23. 3. 2009)

s fungováním demokracie spokojeno. O 5 procent posílil názor, že je nepravděpodobné, aby byl příštích letech rozpuštěn parlament a politické strany. Ve zbylých dotazech se zjištěné údaje významně neliší od údajů z roku 2007. Čímž se dá podpořit stagnace CPI v roce 2007 a 2008. Téměř polovina českých občanů (49 procent) se v průzkumu domnívá, že demokratické zřízení je nejlepší formou vlády. 22 procent obyvatel, o dvě procenta méně než v roce 2007, věří, že za určitých okolností může být autoritativní způsob vlády lepší než demokratický. 24 procent občanů se vyjádřilo, že je jim jedno zda je demokratický nebo nedemokratický režim. V tomto průzkumu byla položena doplňující otázka jaké, nedemokratické formy vlády by respondenti upřednostňovali. „Komunistický režim či určitý typ režimu autoritářského se silným vůdcem, který by nahradil parlament, by upřednostňoval zhruba stejný podíl dotázaných (14 resp. 15 %). Více než tři čtvrtiny dotázaných (shodně 77 %) se naopak v obou případech vyjádřily zamítavě. Zcela zanedbatelný počet dotázaných by souhlasil s nastolením vojenské diktatury, nesouhlas vyslovilo 96 % občanů. V porovnání s šetřením provedeným v roce 2004 nebyly zaznamenány prakticky žádné názorové posuny.“

V průzkumu agentury STEM z června 2008 je téměř třetina populace (32 procent) přesvědčena o zachovávání demokratických zásad při rozhodování politiků.¹⁴⁰ Podle průzkumu STEM z prosince 2008 pokládá 66 procent dotázaných současnou demokracii za křehkou. Pouze 45 procent občanů, což je o sedm procent méně než v roce 2006, spatřuje v politických stranách záruku demokratické politiky. Skeptické názory sdílejí spíše lidé levicově orientovaní, především stoupenci KSČM.¹⁴¹ Podle průzkumů CVVM z prosince 2008 a února 2009 spokojenost se současnou politickou situací cítí pouze jedenáct až dvanáct procent obyvatel.¹⁴² I přes tyto výsledky s rozpuštěním parlamentu a politických stran by souhlasila necelá třetina obyvatelstva. Politické strany jsou vnímány jako základní prvek demokratického politického systému, který ale není momentálně plně transparentní a který neslouží zájmu občanů, tak jak by měl. Ač se to může zdát jako paradox, dlouhodobě svěřuje veřejnost problematiku řešení korupce do rukou státních orgánů.¹⁴³ Což svědčí o víře občanů v demokracii a nápravu jí vytykánych chyb, jakou je například korupce.

---

¹⁴⁰ Uplatňování demokratických principů v životě společnosti hodnotí česká veřejnost poměrně rezervovaně. In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/1576> (23. 3. 2009)

¹⁴¹ Dvacet let po změně režimu se stále dvě třetiny občanů obávají o osud naší demokracie. In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/1679> (23. 3. 2009)

¹⁴² KUNŠTÁT, Daniel: Důvěra ústavním institucím a spokojenost s politickou situací v únoru 2009. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100875s_pi90223.pdf (23. 3. 2009)

¹⁴³ REED, Quentin: Politická korupce v postkomunistické společnosti. s. 114.

ZÁVĚR

Tato práce si položila za cíl vysledovat vliv velké korupce na legitimitu demokratického politického systému, ověřit předpoklad provázanosti korupce s charakterem politického systému v očích veřejnosti a odpovědět na výzkumnou otázku, zda má politická korupce v ČR tak významný vliv na demokracii a její legitimitu, že by byli občané ochotni podpořit přechod k jinému politickému zřízení. Za tímto účelem byl srovnán CPI, jehož vývoj odráží vývoj míry korupce ve společnosti, a průzkumy veřejného mínění, které sledují vývoj postoje veřejnosti k demokracii jako nejlepšímu možnému politickému systému a k jejímu fungování. Zvolená srovnávací metoda významně přispěla k zhodnocení testované hypotézy a odpovědí na výzkumnou otázku.

V práci bylo nezbytné vzhledem k nejednotnosti definic korupce vybrat pro další postup konkrétní definici. Přes četné definiční překážky zahrnující interdisciplinární charakter korupce, vysoké množství druhů a definic, obecnost a subjektivitu byla v první kapitole upřednostněna podrobná definice TIC, která reflektuje všechny aktéry korupce, jak profitující, tak poškozené. Vzhledem ke kritice CPI kvůli jeho nízké výpovědní hodnotě o povaze korupce byl v druhé kapitole specifikován charakter korupce v ČR a jeho kořeny za první republiky a socialismu. CPI jako nezávislé proměnné je věnována třetí kapitola, která sleduje jeho vývoj v souvislosti s proběhlými korupčními skandály. Pokles závažnosti jednotlivých afér po roce 2002 odpovídá vývoji CPI. Na základě toho, bylo prokázáno, že korupční chování politických stran, a to zejména v jejich financování, má větší dopad na vnímání korupce než zneužívání veřejné moci politiky především pro soukromý prospěch. Nicméně, činnost médií, které i o menších aférách informovaly veřejnost téměř každý den, zvýšila pravděpodobně procento těch, kteří věří, že míra korupce neustále narůstá. Lze předpokládat, že za zlepšením situace, tak jak ji vnímá CPI, stojí vládní protikorupční opatření. Jak je uvedeno v předposlední kapitole, ztráta legitimacy je pro demokratický politický systém fatální. S přechodem k demokracii a k soukromému vlastnictví byla spojena privatizace státního majetku, která vytvořila příležitost zbohatnout určité skupině lidí a vytvořil se předpoklad pro nespokojenost veřejnosti s politickým systémem. S prokázáním zapojení politických stran do korupce klesla spokojenost s fungováním demokracie více jak o dvacet procent a CPI poklesl o hodnotu 1,3. Nicméně jak dokázaly průzkumy v poslední kapitole, veřejnost i přes přesvědčení o korupci politických stran je vnímá jako

nezbytnou součástí demokratického politického systému díky kterým se identifikuje s různými politickými směry a následně některé z nich daruje svůj hlas ve volbách. Je tedy důležité právně zabezpečit transparentní financování politických stran a uplatňovat striktní protikorupční opatření, tak aby spolehlivě plnily všechny funkce uvedené ve čtvrté kapitole. Klíčovou závěrečnou kapitolu složenou z průzkumů veřejného mínění spočívá v komparaci těchto dat s indexem CPI, která ověřuje platnost hypotézy. Hodnoty veřejného mínění vztažené k politickému systému pro komparaci s CPI vychází z průzkumu CVVM, které kontinuálně sleduje vývoj spokojenosti občanů s fungováním demokracie. CVVM poskytuje tato data od roku 1997 až do roku 2008 s výjimkou let 2005–2006. Podle nich lze jednoznačně prokázat, že zvýšení míry korupce po roce 1997 má souvislost s poklesem spokojenosti s fungováním demokracie. Kromě období 2000–2002 je jejich vývoj podobný. Ukázalo se, že se na veřejném mínění citelně projevuje vliv médií. Právě jejich vliv narušuje metodiku práce a omezuje výpovědní hodnotu závěru. V poslední kapitole se odráží snižující se míra korupce v očích expertů a zvyšující se, případně stagnující, přesvědčení veřejnosti o korupci politických představitelů. Dalším omezením, které tato práce má je fakt, že postoj veřejnosti k politickému systému je ovlivněn i jinými faktory než je korupce a politická situace. Faktorem, který ohrožuje využitelnost těchto průzkumů veřejného mínění, jsou sociální podmínky. Ačkoli souvisí s amorální a protiprávní distribucí majetku ve společnosti, tedy s korupcí, stejná, ne-li větší provázanost sociálních podmínek patří míře nezaměstnanosti. Toto srovnání by mohlo být podnětem pro další práci. Závěr práce stojí také na kvalitě a stejné metodologii při vytváření průzkumů veřejného mínění. Metodologie využitá v této práci přispěla k zodpovězení výzkumné otázky. Navzdory relevanci výše zmíněných limitů jsou data z průzkumů veřejného mínění natolik přesvědčivá, že lze limity zanedbat.

Data, která využil Pavol Frič pro sestavení své typologie postojů ke korupci z roku 1998 jsou dnes odlišná. Již průzkum stejné agentury o rok později prokázal procentuelní pokles těch, kteří věřili, že za socialismu tolik korupce nebylo. A následně data z průzkumu CVVM z roku 2002 vyvrací myšlenku, že by korupce měla takový dopad na legitimitu demokracie jako v letech 1997–1998. Podpora 84 procent populace demokracie jako nejlepšího možného politického systému ji vyvrací. Stejně tak, počet těch, kteří by podpořili jiný politický systém významně klesl oproti údajům z roku 1998 na 16 procent a dodnes se pohybuje pod hranicí jedné pětiny obyvatel. I přes následné oslabení podpory demokracii, vkládají občané důvěru v řešení korupce do rukou státu.

Nespokojenost s fungováním demokracie oproti době, kdy Pavol Frič sestavoval svou typologii výrazně neklesla, stále se pohybuje okolo 50 procent a snižuje se pouze v době kdy probíhají parlamentní volby nebo krátce po nich.

Podle procentuálního vývoje spokojenosti občanů s fungováním demokracie se prokazuje, že občané vnímají dopady korupce na demokracii a její přítomnost v politice. Zároveň je prokázána podpora demokratického politického systému veřejnosti a pokles počtu těch, kteří v roce 1998 vyjádřili podporu autoritativnímu způsobu vlády. Hodnoty z průzkumu CVVM z roku 2002 plně vyvrací předpoklad o provázanosti charakteru politického systému a korupce. Podle CPI to byla doba největší zkorumpovanosti politiky a zároveň podle veřejného mínění s více jak čtyř pětinovou podporou demokracie. Korupce politických stran sice oslabil základy demokracie, ale utvrdila občany ČR v její podpoře. M. S. Lipset ve své práci konstatuje, že pokud veřejnost nesouhlasí s rozpuštěním politických stran, tak má demokracie dostatečnou legitimitu a to se potvrzuje i v případě ČR. Občané odsoudili za korupci zodpovědné politiky a ne politický systém. Což se projevilo na nízké volební účasti v parlamentních volbách, kdy ODS deklarovala ochotu k další spolupráci s ČSSD. Občané se nepostavili proti politickému systému, ale proti jeho neprůhlednosti. To se ukázalo již dříve v senátních volbách 2000 podporou Čtyřkoalici. Nicméně, po roce 2002 míra korupce klesá a současně s ní klesá i podpora demokracie jako nejlepšího možného politického systému. Tento trend může být odůvodněn pasivitou občanů, kteří v průzkumech CVVM v letech 2004, 2007 i 2008 představují čtvrtinu obyvatel usuzujících, že je jedno jestli žijí v demokratickém nebo nedemokratickém režimu.

Z takového zjištění vyplývá, že korupce politických stran a zejména její nárůst oslabuje základy demokracie a způsobuje pokles podpory demokracie občany. Tato část hypotézy je prací prokázána jako pravdivá. Jak ukázaly data z doby největší politické krize za trvání ČR a hned následně po volbách v roce 2002, vysoká míra korupce negativně podmiňuje podporu demokracie občany. Bohužel nelze prokázat příčinný vztah zvýšené míry CPI (snížení korupce) a vyšší podpory pro demokracii. Po roce 2002 byla korupce stále přítomna v politice ačkoli již nikdy neměla formu takového paktu jakým byla opoziční smlouva. V důsledku toho má současný politický systém, který sice nefunguje ideálně, ale stále je považován za nejlepší z možných politických systémů, podporu jedné třetiny obyvatel.

Druhou část hypotézy na základě dat z průzkumů veřejného mínění nelze potvrdit. Ač korupce politických stran podkopává legitimitu demokracie, nemá v

současnosti takovou sílu, jakou měla před deseti lety, kdy v jejím důsledku téměř polovina občanů v průzkumu prohlásila, že by podpořila přechod k jinému politickému systému. Podpora takového zřízení občany, obzvláště autoritativního politického systému, je sice stále alarmující, ale již nepředstavuje takovou hrozbu existenci demokratického politického systému. Tímto tvrzením je zodpovězena výzkumná otázka, kterou si práce položila na svém začátku. Práce tímto splnila svůj vytyčený cíl, ověřila a následně odmítla předpoklad o propojení demokratického politického systému s korupcí. Hlavní přínos práce spočívá v ověření síly korupce jako hrozby demokracii a samotnému demokratickému politickému systému. Vyplývá z ní, že je nezbytné plně podporovat protikorupční politiku a usilovat o zprůhlednění systému.

Nasnadě je výhled do budoucna. Je netransparentnost současného systému základem další a rozšířenější korupce, která by existenci demokratického systému mohla ohrozit? S tím souvisí i to, zda a do jaké míry je boj proti korupci úspěšný a skutečný. Další otázkou je jestli lze vůbec úplně vytlačit současný klientelismus a nové nástupce Miroslava Šloufa z politiky? Bohužel se této otázce nemůže práce vzhledem k svému rozsahu věnovat. Tímto směrem by bylo tedy vhodné směřovat další výzkum a zabývat se reálným uplatňováním protikorupčních strategií a podpoře jejich rozvoje provádění samotnými politiky. Nechť je tedy korupce alespoň trochu něčím pozitivním, ať ve veřejnosti neprobouzí pouze znechucení politikou, ale ať ji také motivuje k boji proti ní samotné a k boji za funkční, transparentní a legitimní politický systém.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Suzana Jovaševićová
Katedra, fakulta:	Katedra politologie a evropských studií, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Pavel Šaradín, Ph. D.
Rok obhajoby:	2009

Název práce:	Vliv korupce na oslabování demokracie a na postoj občanů České republiky k demokracii.
Název v angličtině:	The influence of corruption on the weakening of democracy and on the attitude of Czech citizens towards democracy.
Anotace práce:	Práce se věnuje politické korupci v České republice a jejímu vlivu na demokracii. Reaguje na typologii postojů ke korupci občanů ČR Pavola Friče, založenou na analýze dat získaných v lednu 1998 výzkumem společnosti Gfk Praha, a ověřuje aktuálnost této typologie po roce 1999. Sleduje vývoj vnímání korupce experty a jeho provázanost s vývojem postoje veřejnosti k politickému systému do roku 2008. Cílem práce je zhodnotit vliv korupce na jednu z nejdůležitějších podmínek demokracie, na její legitimitu. Práce ověřuje předpoklad spočívající v tom, že občané ČR viní politický systém z inklinace k politické korupci.
Klíčová slova:	demokracie, Česká republika, korupce, veřejné mínění
Anotace v angličtině:	The aim of this work is to introduce factors influencing This thesis discusses the political corruption in Czech Republic and its influence on democracy. It tries to react to Pavol Frič's typology of attitudes towards the corruption of czech citizens based on the information resulting from the research made by Gfk Praha Agency in 1998, and examine its recency after 1999. This thesis pursues the development of perception of corruption by

	experts and the cohesion with the development of public's attitude towards political system until 2008. The aim of this thesis is to evaluate the influence of corruption on one of the most important condition of democracy, the legitimacy. This thesis examines the presumption, that citizens of Czech republic blame political system for inclination to political corruption.
Klíčová slova v angličtině:	democracy, Czech Republic, corruption, public opinion
Přílohy vázané v práci:	3 přílohy
Počet titulů použité literatury a pramenů:	87
Rozsah práce:	94 842 znaků; 62 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Aféra biolíh propukla naplno. IHNED, 30. května 2006,

[http://moderniobec.ihned.cz/index.php?p=C00000_d&article\[id\]=18558170](http://moderniobec.ihned.cz/index.php?p=C00000_d&article[id]=18558170) (10. 12. 2008)

Co považují naši občané za skutečný problém České republiky? In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/549> (24. 3. 2009)

ČADOVÁ, Naděžda: *Postoje k podobě politického systému.* In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100663s_pd70307.pdf (24. 3. 2009)

ČERVENKA, Jan: *Demokracie, lidská práva a korupce mezi politiky.* In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100110s_pd21004.pdf (10. 12. 2008)

ČERVENKA, Jan: *Srovnání současné situace s poměry před listopadem 1989 z pohledu veřejnosti.* In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100729s_pd71116.pdf (23. 3. 2009)

Demokracii se musí ještě učit politikové i veřejnost. In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/82> (24. 3. 2009)

Demonstrace za odstoupení Stanislava Grosse a za transparentnost v politice. <http://web.archive.org/web/20050311015456/http://www.slusnapolitika.cz/> (28. 3. 2009)

Doležel z aféry „pět na stole“ byl osvobozen. IHNED, 25. ledna 2009, http://domaci.ihned.cz/c3-22830840-002000_d-dolezel-z-afery-pet-na-stole-byl-osvobozen (28. 3. 2009)

Dvacet let po změně režimu se stále dvě třetiny občanů obávají o osud naší demokracie. In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/1679> (23. 3. 2009)

Frequently asked questions about corruption. http://www.transparency.org/news_room/faq/corruption_faq (9. 3. 2009)

GLASOVÁ, Alice: *Hodnocení politického systému u nás.* In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100102s_PD20821.pdf (20. 3. 2009)

Historie ODS. http://www.ods.cz/ods_se_predstavuje/historie.php (25. 3. 2009)

Hodnocení demokracie v ČR. In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/216> (24. 3. 2009)

HORÁKOVÁ, Naděžda: *Porovnání současných poměrů se situací před listopadem 1989*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100462s_pd50401.pdf (24. 3. 2009)

Indexy CPI a BPI. Globální barometr korupce. In: Transparency International – Česká republika, <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=11> (28. 2. 2009)

Jak je u nás rozšířená korupce? In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/113> (24. 3. 2009)

Kauza „pět na stole v českých“: Doležel zproštěn obžaloby. Novinky.cz, 24. ledna 2008, <http://www.novinky.cz/krimi/131522-kaucha-pet-na-stole-v-ceskych-dolezel-zprosten-obzaloby.html> (28. 3. 2009)

Kdo jsme. In: CVVM, <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=kdojsme> (20. 3. 2009)

Korupce ve světle veřejného mínění. <http://www.gfk.cz/cz/default.aspx> (24.3.2009)

Korupční klima v České republice posiluje. <http://www.gfk.cz/cz/default.aspx?path=/cz/press/gfkcz/reader.aspx&lang=cz&ctr=203&msg=955> (24. 3. 2009)

Korupce a rozkrádání: jak usilujeme o jejich vyšetření a postih? In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/162> (24 . 3. 2009)

KUNŠTÁT, Daniel: *Důvěra ústavním institucím a spokojenost s politickou situací v únoru 2009*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100875s_pi90223.pdf (23. 3. 2009)

KUNŠTÁT, Daniel: *Postoje k podobě politického systému*. http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100775s_pd80421.pdf (23. 3. 2009)

KUNŠTÁT, Daniel: *Spokojenost s demokracií a možnost ovlivnit podobu zákonů a rozhodování politiků*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100265s_pd30912.pdf (24. 3. 2009)

Litera. <http://www.litera.co.uk/t/MjkzOTc/> (28. 2. 2009)

Otázky a odpovědi: Index vnímání korupce (CPI) 2008. http://www.transparency.cz/pdf/cpi2008_otazky.pdf (10. 12. 2008)

OTÁZKY A ODPOVĚDI K PRŮZKUMU „GLOBÁLNÍ BAROMETR KORUPCE“ 2007. <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2956> (10. 12. 2008)

Současný a minulý režim: šance a svobody versus jistoty a klid. In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/136> (24. 3. 2009)

PROCHÁZKOVÁ, Klára: *Srovnání poměrů dnes a před rokem 1989*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100614s_pd61109.pdf (24. 3. 2009)

Průhlednost hospodaření českých politických stran.
<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2867> (23. 3. 2009)

SEIDLOVÁ, Adéla: *Úroveň demokracie v ČR*. In: CVVM, <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=1&offset=105&shw=100037> (10. 12. 2008)

Strach se jmenuje D47. Deník Impuls, 4. března 2003, <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=1125> (10. 12. 2008)

ŠAMANOVÁ, Gabriela: *Diskuse občanů o politických tématech, představy o vlivech na rozhodování politiků*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100510s_pd50905.pdf (24. 3. 2009)

ŠAMANOVÁ, Gabriela: *Korupce*. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění (dále jen CVVM), <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=&offset=&shw=100485> (23. 3. 2009)

ŠAMANOVÁ, Gabriela: *Korupce 2005*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100485s_ob50518.pdf (24. 3. 2009)

The Mind of Mahatma Gandhi. <http://www.mkgandhi.org/momgandhi/chap72.htm> (28. 2. 2009)

ŠKODOVÁ, Markéta: *Diskuze občanů o politických tématech, představy o vlivech na rozhodování politiků*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100674s_pd70404.pdf (23. 3. 2009)

ŠKODOVÁ, Markéta: *Občané o politických stranách*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100674s_pd70404.pdf (23. 3. 2009)

Uplatňování demokratických principů v životě společnosti hodnotí česká veřejnost poměrně rezervovaně. In: STEM, <http://www.stem.cz/clanek/1576> (23. 3. 2009)

Výsledky průzkumu pro ČR - Do jaké míry vnímáte, že jsou v této zemi korupcí ovlivněny následující sektory? <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=2955> (23. 3. 2009)

Vyšetřovatelé v kauze Bamberg potvrdili dva roky jasnou věc. IDNES, 20. ledna 2000, http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A000120152336domaci_jkl&t=A000120152336domaci_jkl&r2=domaci (20. 3. 2009)

„Vzorný vězeň“ Karel Srba je venku. IDnes.cz, 5. října 2007,
[http://zpravy.idnes.cz/vzorny-vezen-karel-srba-je-venku-do6-
/krimi.asp?c=A071004_210106_krimi_ost](http://zpravy.idnes.cz/vzorny-vezen-karel-srba-je-venku-do6-
/krimi.asp?c=A071004_210106_krimi_ost) (20. 3. 2009)

VESELSKÝ, Michal: *Možnost občanů ovlivňovat veřejné dění*. In: CVVM
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100884s_pd90320.pdf (24. 3. 2009)

*ZÁKON ze dne 2. října 1991 o sdružování v politických stranách a v politických
hnutích.*

[http://www.lexdata.cz/web/sb_free.nsf/c12571d20046a0b20000000000000000/c12571d
20046a0b2c12566d40073b230?OpenDocument](http://www.lexdata.cz/web/sb_free.nsf/c12571d20046a0b20000000000000000/c12571d
20046a0b2c12566d40073b230?OpenDocument) (10. 12. 2008)

LITERATURA

- DAVID, Vladislav – NETT, Alexander: *Korupce v právu mezinárodním evropském a českém*. Praha, C. H. Beck 2007, 354 s.
- ERSSON, Svante O. – LANE, Jan-Erik: *Democracy: a comparative approach*. Londýn, Routledge 2003, 306 s.
- FRIČ, Pavol: *Korupční klima v ČR*. In: FRIČ, Pavol a kol.: *Korupce na český způsob*. Praha, G plus G 1999, s. 73–115.
- FRIČ, Pavol – KABELE, Jiří: *Korupce jako sociální fenomén*. In: FRIČ, Pavol a kol.: *Korupce na český způsob*. Praha, G plus G 1999, s. 9–35.
- FRIEDRICH, Carl J.: *Corruption concepts in Historical Perspective*. In: HEIDENHEIMER, HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael (Eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. 3. vyd. New Brunswick, Transaction Publishers 2002, s. 15–24.
- GARDINER, John A.: *Defining corruption*. In: HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael (Eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. 3. vyd. New Brunswick, Transaction Publishers 2002, s. 25–40.
- HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael: *Introduction*. In: HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael (Eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. 3. vyd. New Brunswick, Transaction Publishers 2002, s. 3–14.
- HELLER, Nathaniel: *Defining and measuring corruption: where have we come from, where are we, and what matters for the future?*
http://www.mp.gov.br/hotsites/seges/clad/documentos/helle_rn.pdf (20. 3. 2009)
- HEYWOOD, Paul: *Political Corruption*. Oxford, Blackwell 1997, 250 s.
- CHENG, Christine – ZAUM, Dominik (Eds.): *Corruption and PostConflict Peacebuilding*.
http://209.85.129.132/search?q=cache:W6uaBxf55owJ:www.cigionline.org/community-igloo%3Fr0%3Dcommunity-download%26r0_script%3D/scripts/document/download.script%26r0_pathinfo%3D%252F%257B7caf3d23-023d-494b-865b-84d143de9968%257D%252FResearch%252Ffragiles%252Fconferen%252Fpeacebui%26r0_output%3Dxml%26s%3Dcc+philp+corruption&hl=cs&ct=clnk&cd=1&gl=cz (9. 3. 2009)

- CHMELÍK, Jan a kol.: *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha, Linde 2003, 222 s.
- KLAVEREN, Jacob Van: *The concept of corruption*. In: HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael – LEVINE, Victor T. (Eds.): *Political corruption. A handbook*. New Brunswick, Transaction 1993, s. 25–28.
- KLÍMA, Michal: *Stranictví a klientelismus v Česku*. In: DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít – ŠIMÍČEK, Vojtěch (Eds.): *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Mezinárodní politologický ústav 2006, Brno, s. 52–60.
- Kniha protikorupčních strategií*. Praha, Transparency International - Česká republika 2000, 117 s.
- KOPEČEK, Lubomír: *Sociálně politické podmínky demokracie*. In: HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír (Eds.): *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2007, s. 109–148.
- MAREŠ, Miroslav: *Vliv korupce na evropské systémy politických stran*. In: HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír (Eds.): *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2007, s. 45–51.
- MORLOK, Martin: *Politické strany a korupce*. In: HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír (Eds.): *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2007, s. 128–140.
- NĚMEČEK, Tomáš: *Špidla na cestě k Zemanovi*. Respekt, 14, 2003, č. 45, s. 2.
- Nic se nestalo, nezapomeňte*. Respekt, 11, 2000, č. 9, s. 27.
- OTÁHAL, Tomáš: *Komparace výsledků boje proti korupci v České a Slovenské republice*. <http://www.econ.muni.cz/~otahalt/Publikace/Firma2008.pdf> (28. 2. 2009)
- OUTLÝ, Jan: *Financování politických stran státem. Poznámky k českému modelu*. ACTA UNIVERSITATIS PALACKIANAE OLOMUCENSIS, FACULTAS PHILOSOPHICA POLITOLOGICA 1, s. 99–135, www.upol.cz/fileadmin/user_upload/Veda/AUPO/AUPO_Politologica_I.pdf (10. 12. 2008)
- PACHMAN, Aleš: *Vliv korupce na přímé zahraniční investice*. Mezinárodní politika, 19, 2005, č. 8, s. 16–19.
- PACHMAN, Aleš: *Povaha a korupce v České republice*. In: DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít – ŠIMÍČEK, Vojtěch (Eds.): *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Mezinárodní politologický ústav 2006, Brno, s. 68–84.

- PETROVSKÝ, Karel: *Korupce po česku, aneb, Korupce očima průměrného Čecha*. Praha, Eurolex Bohemia 2007, 192 s.
- PHILP, Mark: *Conceptualizing political corruption*. In: HEIDENHEIMER, Arnold J. – JOHNSTON, Michael (Eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. 3. vyd. New Brunswick, Transaction Publishers 2002, s. 41–58.
- POTŮČEK, Martin: *Nejen trh. Role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Praha, Sociologické nakladatelství 1997, 188 s.
- REED, Quentin: *Politická korupce v postkomunistické společnosti*. In: FRIČ, Pavol a kol.: *Korupce na český způsob*. Praha, G plus G 1999, s. 116–158.
- SHANG-JIN, Wei: *How taxing is corruption on international investors?* The Review of Economics and Statistics, 82, 2000, č. 1, s. 1–11.
- SMITH, Michael L. a kol.: *Vnímání a realita korupce v České republice*. Praha, ISEA 2008, 115 s.
- SPURNÝ, Jaroslav – POKORNÝ, Marek: *Jak se pere černé konto*. Respekt, 15, 2004, č. 29, s. 5.
- SPURNÝ, Jaroslav: *Zločiny těch nahoře*. Respekt, 11, 2000, č. 9, s. 11–13.
- ŠTENCL, Richard: *Aféry první republiky*. Respekt, 6, 1995, č. 11, s. 9–11.
- ŠTIČKA, Michal: *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*. Praha, Transparency International – Česká republika 2008, 212 s.
- ŠTIČKA, Michal: *Kořeny korupce v ČR je třeba hledat uvnitř politických stran*. In: CEVRO, <http://www.cevro.cz/cs/cevrorevue/aktualni-cislo-on-line/2007/3/194954-koreny-korupce-treba-hledat-uvnitri.html> (20. 3. 2009)
- TABERY, Erik: *Šloufovo království – poradci premiéra*. <http://www.vladneme.cz/?doc=slouf> (20. 3. 2009)
- The Hungarian Gallup Institute: Basic Methodological Aspects Of Corruption Measurement: Lessons Learned From The Literature And The Pilot Study (1999 December)*. http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption_hungary_rapid_assess.pdf (20.3.2009)
- TIFFEN, Rodney: *Scandals media, politics & corruption in contemporary Australia*. Sydney, UNSW Press 1999, 291 s.
- Transparentní procesy v politickém rozhodování : sborník textů k problému korupce politických představitelů*. Praha, Transparency International – Česká republika 2006, 232 s.

VOLEJNÍKOVÁ, Jolana: *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Praha, Profess Consulting 2007, 390 s.

VYMĚTAL, Petr: *Typologie korupce*. In: DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít – ŠIMÍČEK, Vojtěch (Eds.): *Korupce. Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2006, s. 13–30.

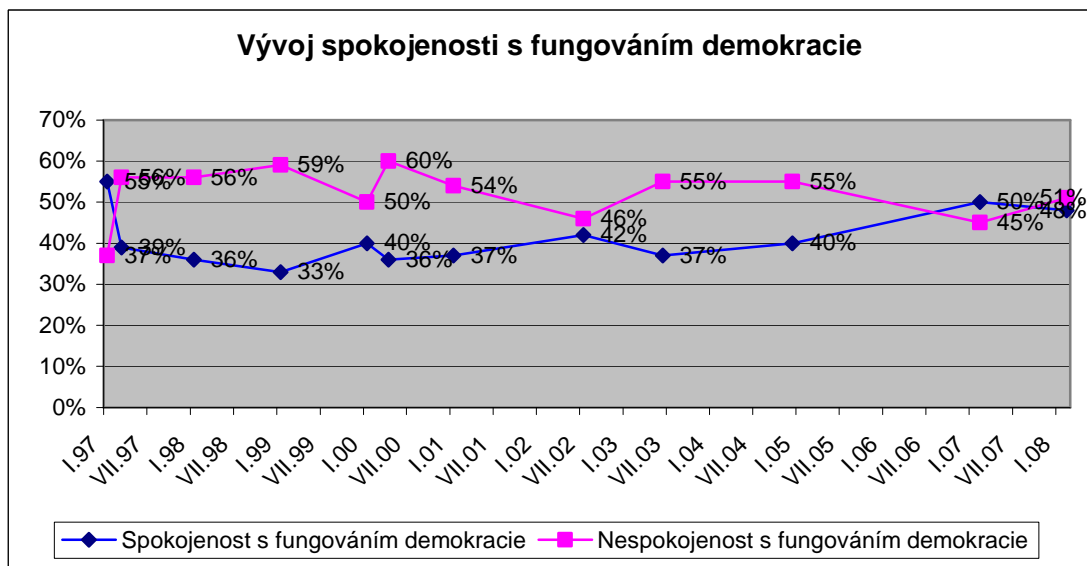
WARREN, Mark E.: *What does corruption mean in democracy?* American Journal of Political Science, 48, 2004, č. 2, s. 328–343.

STRMISKA, Maxmilián a kol.: *Politické strany moderní Evropy : analýza stranicko-politických systémů*. Praha, Portál 2005, 727 s.

PŘÍLOHY

Příloha 1

Graf 1: Vývoj spokojenosti s fungováním demokracie

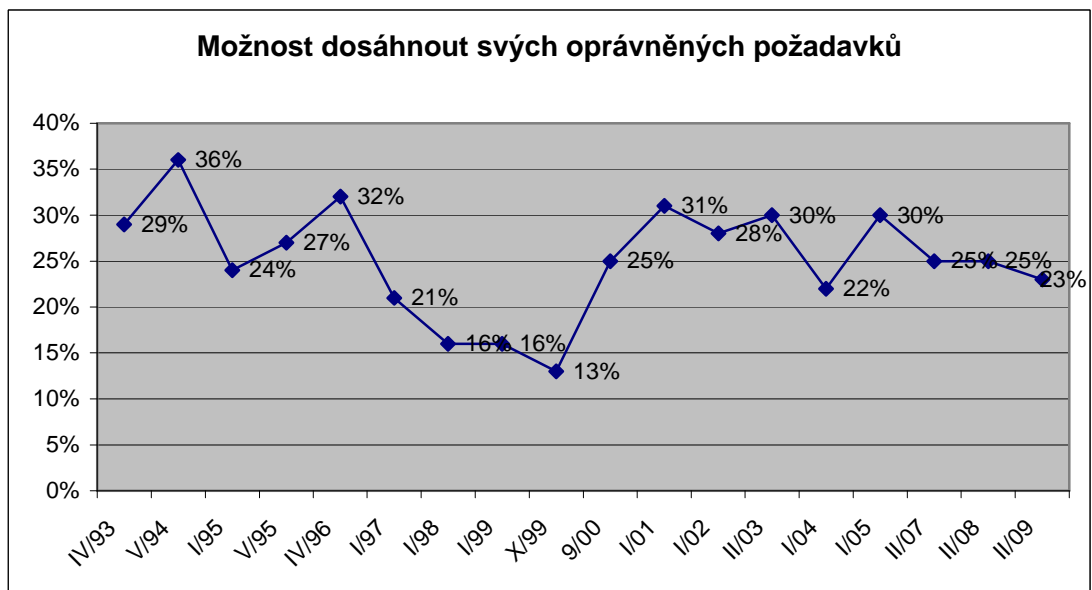
Pozn.: Dopočet do sta u každého roku tvoří odpovědi "neví", velikost náhodné chyby činí +/- 3 procentní body

Zdroj: CVVM¹⁴⁴

¹⁴⁴ ČERVENKA, Jan: *Demokracie, lidská práva a korupce mezi politiky*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100110s_pd21004.pdf (10.12.2008)
KUNŠTÁT, Daniel: *Spokojenost s demokracií a možnost ovlivnit podobu zákonů a rozhodování politiků*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100265s_pd30912.pdf (24.3.2009)
KUNŠTÁT, Daniel: *Postoje k podobě politického systému*. http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100775s_pd80421.pdf (23.3.2009)

Příloha 2

Graf č. 2: Možnost dosáhnout svých oprávněných požadavků

Zdroj: CVVM¹⁴⁵

¹⁴⁵ VESELSKÝ, Michal: *Možnost občanů ovlivňovat veřejné dění*. In : CVVM http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100884s_pd90320.pdf (24.3.2009)

Příloha 3

Tabulka č. 1: Porovnání situace před listopadem 1989 a dnes

Porovnání situace před listopadem 1989 a dnes		IX/91	II/96	VI/97	X/97	III/98	III/99	X/99	III/00	III/01	II/05	X/06	X/07
Lepší před listopadem 1989		14	18	25	24	28	21	23	23	20	18	13	16
Lepší dnes		39	34	26	29	25	27	29	28	31	29	33	32
Je to napůl, nedá se říci		44	41	40	37	37	43	36	36	38	34	31	34
Neví, netýká se		3	7	9	10	10	9	12	13	11	19	23	18

Zdroj: CVVM¹⁴⁶

¹⁴⁶ ČERVENKA, Jan: *Srovnání současné situace s poměry před listopadem 1989 z pohledu veřejnosti*. In: CVVM, http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100729s_pd711116.pdf (23.3.2009)

ABSTRAKT

Práce se věnuje politické korupci v České republice a jejímu vlivu na demokracii. Reaguje na typologii postojů ke korupci občanů České republiky Pavola Friče, založenou na analýze dat získaných v lednu 1998 výzkumem společnosti Gfk Praha, a ověřuje aktuálnost této typologie po roce 1999. Sleduje vývoj vnímání korupce experty a jeho provázanost s vývojem postoje veřejnosti k politickému systému do roku 2008. Cílem práce je zhodnotit vliv korupce na jednu z nejdůležitějších podmínek demokracie, na její legitimitu. Práce ověřuje předpoklad spočívající v tom, že občané České republiky viní politický systém z inklinace k politické korupci a současně odpovídá na otázku, zda má politická korupce v České republice tak významný vliv na demokracii a její legitimitu, že by byli občané ochotni podpořit přechod k jinému politickému zřízení, obzvláště k nedemokratickému autoritativnímu politickému systému. Práce je členěna do pěti kapitol, ve kterých je rozebírána složitost přístupu k definici korupce, charakter korupce, problematika jejího měření a její vliv na demokratický politický systém. Závěrečná kapitola analyzující výsledky veřejného mínění o korupci a politickém systému poskytuje odpovědi na výše vytyčené otázky. Práce na základě průzkumů veřejného mínění dospěla k závěru, že občané narozdíl od roku 1998 již neodsuzují za korupci politický systém, ale samotné politiky. Potvrzuje, že vysoká míra korupce významně snižuje legitimitu demokratického politického systému, kdy je pouze polovina veřejnosti spokojena s fungováním demokracie, ale narozdíl od výsledků z roku 1998 je nižší počet těch, kteří by důsledku toho podpořili přechod k nedemokratickému systému.

ABSTRACT

Pavol Frič's typology of attitudes towards the corruption of Czech citizens based on the information resulting from the research made by Gfk Praha Agency in 1998, and examine its recency after 1999. This thesis pursues the development of perception of corruption by experts and the cohesion with the development of public's attitude towards political system until 2008. The aim of this thesis is to evaluate the influence of corruption on one of the most important condition of democracy, the legitimacy. This thesis examines the presumption, that citizens of Czech republic blame political system for inclination to political corruption. The research question, this thesis aspires to

answers to, is: Whether the political corruption in Czech republic has such huge influence on democracy and its legitimacy, that the citizens would be inclined to give their support to another political system, particularly to an undemocratic authoritative political system. Thesis is divided into five chapters, where is examined intricacy of the definition and dilemma with measurement of corruption and its influence on democratic political system. Thesis is divided into five chapters, where intricacy of the definition and dilemma with measurement of corruption and its influence on democratic political system are examined. The last chapter resolving results of researches of public opinion towards corruption and political system provides answers to the questions mentioned above. On the basis of researches of public opinion, the conclusion of the work is that no more citizens blame whole political systems for the corruption, as it was in 1998, but politicians themselves. Thesis confirms that high measure of corruption notably decreases the legitimacy of democracy but on the contrary 1998 there is a lower number of citizens who would subsequently give their support to undemocratic political system.